

บทที่ 2

แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินงานของตลาดกับแนวทางในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสด ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 กฎหมายและเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการประกอบกิจการตลาด
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสด
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อ
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กฎหมายและเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการประกอบกิจการตลาด

2.1.1 กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (กองสุขาภิบาลอาหาร, กรมอนามัย, 2542)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้ลงนามประกาศกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2542) นี้เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2542 โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสาธารณสุข และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 116 ตอนที่ 3 ก วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 โดยกฎกระทรวงฉบับนี้มีผลบังคับใช้ในเขตเทศบาล เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร โดยมีสาระสำคัญสรุปได้เป็น 6 หมวด ดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป

กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับในเขตเทศบาล เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร สำหรับในเขตสุขาภิบาล เขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเขตองค์การบริหารส่วนตำบลให้ราชการส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ออกข้อบังคับตามความเหมาะสม โดยใช้หลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรการที่กำหนดไว้ในกระทรวงนี้เป็นแนวทางในการกำหนด นอกจากนี้ มีการให้ความหมายของคำ คือ

“อาหารสด” หมายความว่า อาหารประเภทสัตว์ เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ และของอื่นๆ ที่มีสภาพเป็นของสด

“อาหารแปรรูป” หมายความว่า อาหารสดที่แปรรูป ทำให้แห้ง หรือหมักดอง หรือในรูปอื่นๆ รวมทั้งที่ใช้สารปรุงแต่งอาหาร

“อาหารปรุงสำเร็จ” หมายความว่า อาหารที่ได้ผ่านการทำ ประกอบ ปรุง จนสำเร็จพร้อมที่จะรับประทานได้ รวมทั้งของหวานและเครื่องดื่มชนิดต่างๆ ที่มีได้บรรจุในภาชนะที่ปิดสนิท

“การล้างตลาดตามหลักสุขาภิบาล” หมายความว่า การทำความสะอาด ตัวอาคาร แผงขายของในตลาด พื้น เพดาน รางระบายน้ำ ห้องน้ำ ห้องส้วม และบริเวณต่างๆ รอบอาคารตลาด ให้สะอาดปราศจากสิ่งปฏิกูล มูลฝอย หยากไย ฝุ่นละออง คราบสกปรกและอื่นๆ รวมทั้งให้มีการฆ่าเชื้อโรค และกำจัดสัตว์พาหะนำโรค ทั้งนี้ สารเคมีที่ใช้ต้องไม่มีผลกระทบต่อระบบบำบัดน้ำเสียของตลาด

หมวด 2 ลักษณะของตลาด

เป็นการแบ่งประเภทของตลาด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามการดำเนินการ ซึ่งมีลักษณะตามที่กำหนด มีดังนี้

1. ตลาดประเภทที่ 1 ได้แก่ ตลาดที่มีโครงสร้างอาคารและดำเนินการ เป็นการประจำหรืออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และมีลักษณะต้องมีเนื้อที่ตามความเหมาะสม โดยมีส่วนประกอบของสถานที่และสิ่งปลูกสร้าง คือ อาคารสิ่งปลูกสร้างสำหรับผู้ขายของ ที่ขนถ่ายสินค้า ส้วมและที่ถ่ายปัสสาวะ ที่รวบรวมมูลฝอยและที่จอดรถตามที่กำหนด ดังนี้

1.1 มีถนนรอบอาคารตลาดกว้างไม่น้อยกว่า 4 เมตร และมีทางเข้าออกบริเวณตลาดกว้างไม่น้อยกว่า 4 เมตรอย่างน้อยหนึ่งทาง

1.2 ตัวอาคารตลาดทำด้วยวัสดุถาวร มั่นคง แข็งแรง

1.3 หลังคาสร้างด้วยวัสดุทนไฟ และแข็งแรงทนทาน ความสูงของหลังคาต้องมีความเหมาะสมกับการระบายอากาศของตลาดนั้นๆ

1.4 พื้นทำด้วยวัสดุถาวร แข็งแรง เรียบ ทำความสะอาดง่ายและไม่มีน้ำขัง

1.5 ฝ้าผนังทำด้วยวัสดุถาวร แข็งแรง เรียบ และทำความสะอาดง่าย

1.6 ประตูมีความกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร และสามารถป้องกันสัตว์ต่างๆ เข้าไปพุกพ่วนในตลาด

1.7 ทางเดินภายในอาคารสำหรับผู้ซื้อที่มีความกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร

1.8 มีการระบายอากาศภายในตลาดเพียงพอ ไม่ให้เกิดกลิ่นเหม็นอับ

1.9 ความเข้มของแสงสว่างในอาคารตลาดไม่น้อยกว่า 100 ลักซ์ เว้นแต่ที่แผงขายสินค้าหรือเขียงจำหน่ายเนื้อสัตว์ต้องมีความเข้มของแสงสว่างไม่น้อยกว่า 200 ลักซ์ ทั้งนี้ต้องไม่ใช่แสงหรือวัสดุอื่นที่ทำให้สีของสินค้าเปลี่ยนแปลงไปจากธรรมชาติ

1.10 แผงขายสินค้าเป็นแบบปิดทึบ ทำด้วยวัสดุถาวร เรียบ มีความลาดเอียงและทำความสะอาดง่าย มีพื้นที่แผงไม่น้อยกว่า 2 ตารางเมตร สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร และมีทางเข้าแผงของผู้ขายของกว้างไม่น้อยกว่า 70 เซนติเมตร มีที่นั่งสำหรับผู้ขายของไว้โดยเฉพาะอย่างเหมาะสม แยกต่างหากจากแผงและสะดวกต่อการเข้าออก

1.11 จัดให้มีน้ำประปาอย่างเพียงพอสำหรับล้างสินค้าหรือล้างมือโดยระบบท่อสำหรับแผงขายอาหารสดต้องมีก๊อกน้ำไม่น้อยกว่า 1 ก๊อกน้ำต่อ 2 แผง และมีการวางท่อในลักษณะที่ปลอดภัย ไม่เกิดการปนเปื้อนจากน้ำไฮโดรคิก ไม่ติดหรือทับกับท่ออุจจาระ และต้องจัดให้มีที่เก็บสำรองน้ำให้มีปริมาณเพียงพอและสะดวกต่อการใช้

1.12 มีทางระบายน้ำทำด้วยวัสดุถาวร เรียบ ทางระบายน้ำภายในตลาดต้องเป็นแบบเปิด ส่วนทางระบายน้ำรอบตลาดต้องเป็นแบบรูปตัวยูและมีตะแกรงปิดที่สามารถเปิดทำความสะอาดได้ง่าย มีความลาดเอียงระบายน้ำได้สะดวก มีบ่อคักมูลฝอย บ่อคักไขมัน และระบบบำบัดน้ำเสีย โดยน้ำทิ้งต้องได้มาตรฐานน้ำทิ้งตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร เว้นแต่จะได้จัดส่งน้ำเสียไปบำบัดในระบบบำบัดน้ำเสียรวมของราชการส่วนท้องถิ่น โดยได้เสียค่าบริการตามอัตราของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

1.13 ต้องจัดให้มีเครื่องดับเพลิงตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ติดตั้งไว้ในบริเวณที่เห็นได้ง่าย

1.14 ที่ขนถ่ายสินค้าต้องจัดให้มีและอยู่ในบริเวณหนึ่งบริเวณใดโดยเฉพาะ มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการขนถ่ายสินค้าในแต่ละวัน และสะดวกต่อการขนถ่ายสินค้าและการรักษาความสะอาด

1.15 ส้วมและที่ถ่ายปัสสาวะ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และสุขลักษณะตามที่กำหนด มีจำนวนและที่ตั้งเหมาะสม นอกบริเวณแผงขายสินค้า

2. ตลาดประเภทที่ 2 ได้แก่ที่ไม่มีโครงสร้างอาคารและดำเนินกิจการเป็นการประจำหรืออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และต้องมีเนื้อที่ตามความเหมาะสม ให้มีบริเวณที่จัดไว้สำหรับผู้ขายของ ส้วมและที่ถ่ายปัสสาวะ และที่รวบรวมมูลฝอยตามที่กำหนด ดังนี้

2.1 พื้นทำด้วยวัสดุถาวร แข็งแรง เรียบ ทำความสะอาดง่าย และไม่มีน้ำขัง

2.2 จัดให้มีรั้วที่สามารถป้องกันสัตว์ต่างๆเข้าไปพลุกพล่านในตลาดได้

2.3 แผงขายสินค้า ต้องทำด้วยวัสดุถาวร เรียบ มีความลาดเอียง และทำความสะอาดง่าย สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร ด้านล่างของแผงไม่ใช่เป็นที่เก็บหรือสะสมสินค้าและของอื่นๆ และมีทางเข้าแผงสำหรับผู้ขายของกว้างไม่น้อยกว่า 70 เซนติเมตร

2.4 ทางเดินสำหรับผู้ซื้อที่มีความกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร

2.5 ให้มีน้ำประปาหรือน้ำที่สะอาดไว้ใช้ในตลาดอย่างเพียงพอ

2.6 มีทางระบายน้ำรอบตลาดแบบเปิด ทำด้วยวัสดุถาวร เรียบ มีความลาดเอียง ระบายน้ำได้สะดวก มีบ่อคักมูลฝอย บ่อคักไขมัน บ่อพักน้ำเสีย และมีการบำบัดน้ำเสีย

2.7 ส้วมและที่ถ่ายปัสสาวะ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และสุขลักษณะตามที่กำหนด มีจำนวนและที่ตั้งเหมาะสม นอกบริเวณแผงขายสินค้า

2.8 ที่รวบรวมขยะมูลฝอยต้องมีลักษณะเป็นสิ่งปลูกสร้างถาวร หรือเป็นที่พักมูลฝอยที่เข้าพนักงานสาธารณสุขเห็นว่าเหมาะสมกับตลาดนั้นๆ มีขนาดเพียงพอที่จะรองรับปริมาณมูลฝอยในแต่ละวัน มีการปกปิดสามารถป้องกันสัตว์เข้าไปคุ้ยเขี่ยได้ ตั้งอยู่นอกตัวอาคารตลาดและอยู่ในพื้นที่ที่รถเข้าออกได้สะดวก

3. ตลาดประเภทที่ 3 ได้แก่ตลาดที่ไม่มีโครงสร้างอาคารและดำเนินการชั่วคราวหรือเป็นครั้งคราวหรือตามวันที่กำหนด และต้องมีเนื้อที่ตามความเหมาะสม และให้มีบริเวณที่จัดไว้สำหรับผู้ขายของ ส้วมและที่ถ่ายปัสสาวะ และที่รวบรวมมูลฝอยตามที่กำหนด ดังนี้

3.1 แผงขายสินค้าสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร

3.2 ทางเดินระหว่างแผงสำหรับผู้ซื้อต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1 เซนติเมตร

3.3 จัดให้มีน้ำประปาหรือน้ำที่สะอาดไว้ใช้ในตลาดอย่างเพียงพอ

3.4 จัดให้มีตะแกรงคักมูลฝอยบริเวณที่ระบายน้ำก่อนปล่อยน้ำทิ้งลงสู่ท่อ

ระบายน้ำสาธารณะ

3.5 ส้วมและที่ถ่ายปัสสาวะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และสุขลักษณะที่กำหนด

3.6 มีที่รวบรวมมูลฝอย

หมวด 3 การดำเนินการตลาด

เป็นหมวดที่ว่าด้วยการจัดวางสินค้าในตลาดต้องจัดวางผังการจำหน่ายสินค้าแต่ละประเภท ให้เป็นหมวดหมู่ไม่ปะปนกัน แยกเป็นประเภทอาหารสดชนิดต่างๆ อาหารแปรรูป อาหารปรุงสำเร็จ และประเภทสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร เพื่อสะดวกในการดูแลความสะอาดและป้องกันการปนเปื้อนในอาหาร

ในกรณีที่เป็นอาหารสดซึ่งอาจมีน้ำหรือของเหลวไหลหยดเลอะเทอะ ต้องมีการกั้นไม่ให้ น้ำหรือของเหลว นั้น ไหลจากแผงลงสู่พื้นตลาด และต้องจัดให้มีท่อหรือทางสำหรับระบายน้ำ หรือของเหลว นั้นลงสู่ท่อระบายน้ำ โดยไม่ให้เปื้อนพื้นตลาด ห้ามวางสิ่งของกีดขวางทางเดินใน ตลาด หรือวางตามทางเข้าสู่ตลาด ทางเดินและถนนรอบตลาด ห้องส้วม ที่ถ่ายปัสสาวะ ก๊อคน้ำ ไข่และสาหร่ายรูปโภคอื่นๆที่จัดไว้ ต้องเปิดให้มีการใช้ได้ตลอดเวลาในขณะที่ประกอบกิจการ นอกจากนี้การเปิดและปิดตลาดต้องเป็นไปตามเวลาที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นกำหนด

หมวด 4 การบำรุงรักษาตลาด

เป็นหมวดที่ว่าด้วยการดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในตลาดให้ถูกต้องตาม สุขลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ตลาดประเภทที่ 1 ผู้ได้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งตลาดต้องบำรุงรักษาโครงสร้าง ต่างๆภายในตลาด ได้แก่ ตัวอาคาร อุปกรณ์ต่างๆ เช่น สายไฟ หลอดไฟ พัดลม ท่อน้ำประปา เป็นต้น ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีตลอดเวลา จัดให้มีที่รองรับมูลฝอยที่ไม่รั่วซึม และมีฝาปิด ประจําทุกแผงจัดให้มีการเก็บกวาดมูลฝอยบริเวณตลาดเป็นประจำ และดูแลที่รวบรวมมูลฝอยให้ ถูกสุขลักษณะเสมอ จัดให้มีการทำความสะอาดตลาดเป็นประจำทุกวัน และล้างตลาดตามหลักการ สุขาภิบาลอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ควรจัดให้มีการดูแลความสะอาดของห้องน้ำ ห้อง ส้วม ที่ถ่ายปัสสาวะ บ่อคักมูลฝอย บ่อคักไขมัน และระบบบำบัดน้ำเสียให้ใช้งานได้ตลอดเวลา

2. ตลาดประเภทที่ 2 ผู้ได้รับใบอนุญาตต้องจัดให้มีการเก็บมูลฝอย ดูแลความ สะอาดห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ถ่ายปัสสาวะ บ่อคักมูลฝอย บ่อคักไขมัน และบ่อพักน้ำเสียหรือระบบ บำบัดน้ำเสียให้ใช้งานได้ดี ดูแลที่รวบรวมมูลฝอยให้ถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ และจัดให้มีการล้าง ตลาดด้วยน้ำสะอาดทุกวันที่เปิดทำการ

3. ตลาดประเภทที่ 3 ผู้ได้รับอนุญาตจัดตั้งตลาด ต้องจัดให้มีการกวาดเก็บมูลฝอย ทำความสะอาดบริเวณตลาด ดูแลความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วม ตะแกรงคักมูลฝอยให้ใช้งานได้ดี และดูแลที่รวบรวมมูลฝอยให้ถูกสุขลักษณะอยู่เสมอในขณะที่เปิดทำการ

นอกจากนี้ผู้ได้รับอนุญาตจัดตั้งตลาดต้องไม่ทำการและต้องดูแลมิให้ผู้ใดกระทำการ อันอาจจะทำให้เกิดความรำคาญหรือการระบาดของโรคติดต่อ

หมวด 5 ผู้ขายและผู้ช่วยขายในตลาด

เป็นหมวดที่ว่าด้วยการกำหนดให้ผู้ขายและผู้ช่วยขายในตลาดต้องปฏิบัติในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ต้องให้ความร่วมมือกับผู้ได้รับใบอนุญาตจัดตั้งตลาดเจ้าพนักงานสาธารณสุขและเจ้าพนักงานท้องถิ่น ในการดำเนินการที่เกี่ยวกับสุขลักษณะของตลาด อันได้แก่ การจัดระเบียบและกฎเกณฑ์ในการรักษาความสะอาดของตลาดในเรื่องการจัดหมวดหมู่สินค้า การดูแลความสะอาดแผงขายสินค้า การรวบรวมมูลฝอย การล้างตลาด และการอื่นๆ เช่น การฝึกอบรมผู้ขายและผู้ช่วยขายของ
2. ต้องวางสินค้าบนแผงขายสินค้าหรือในขอบเขตที่วางขายของที่จัดไว้ให้ ห้ามวางล้ำแผงขายสินค้าหรือขอบเขต หรือต่อเติมแผงขายสินค้าอันจะเป็นการกีดขวางทางเดินในตลาด และห้ามวางสินค้าสูงจากพื้นตลาดเกินกว่า 150 เซนติเมตร
3. การวางและเก็บสินค้าประเภทอาหาร เครื่องดื่ม รวมทั้งเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับอาหาร ต้องสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร และห้ามวางวัตถุอันตรายปะปนกับสินค้าประเภทอาหาร
4. ต้องมีสุขลักษณะส่วนบุคคล สุขภาพแข็งแรงไม่เป็นโรคติดต่อหรือโรคที่สังคมรังเกียจหรือไม่เป็นพาหะนำโรคติดต่ออันได้แก่ วัณโรค อหิวาตกโรค ไข้ไทฟอยด์ โรคบิด ไข้สวกไส ไข้หัด โรคคางทูม โรคเรื้อน โรคผิวหนังที่น่ารังเกียจ และโรคไวรัสตับอักเสบบชนิดเอ
5. ในระหว่างการขายต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีสุขวิทยาส่วนบุคคลที่ดี และต้องมีความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารและอื่นๆ ตามที่ราชการส่วนท้องถิ่นกำหนด
6. ต้องได้รับการตรวจสุขภาพตามที่เจ้าพนักงานสาธารณสุขกำหนด
7. ต้องปฏิบัติให้ถูกสุขลักษณะในการใช้กรรมวิธีการจำหน่าย ทำ ประกอบ ปรุง เก็บ หรือสะสมอาหารหรือสินค้าอื่น และการรักษาความสะอาดของภาชนะน้ำใช้ และของใช้ต่างๆ

หมวด 6 บทเฉพาะกาล

เป็นหมวดที่ว่าด้วยการให้ผู้ได้รับอนุญาตจัดตั้งตลาดก่อนหรือในวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ดำเนินการปรับปรุงหรือแก้ไขตลาดให้ถูกต้องตามกฎกระทรวงนี้ ภายในกำหนดเวลาที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นกำหนด ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 3 ปี สำหรับตลาดประเภทที่ 1 และไม่เกิน 2 ปี สำหรับตลาดประเภทที่ 2

กรณีที่ได้รับอนุญาตตามวรรคหนึ่งร้องขอและมีเหตุผลอันสมควรให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจขยายเวลาตามวรรคหนึ่งออกไปได้อีกครั้งหนึ่งแต่ต้องไม่เกิน 2 ปี การขยายเวลาดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนด้วย

2.1.2 เทศบัญญัติเทศบาลตำบลเกาะคา เรื่องการควบคุมตลาด พ.ศ. 2543 (กองวิชาการและแผนงาน, เทศบาลตำบลเกาะคา, 2543)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยเฉพาะพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2511 และ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2538 และมาตรา 34 มาตรา 35 มาตรา 37 มาตรา 54 มาตรา 55 มาตรา 56 มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พุทธศักราช 2535 เทศบาลเกาะคาโดยได้รับความเห็นชอบของสภาเทศบาลตำบลเกาะคา และได้รับอนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางจึงตราเทศบัญญัติเทศบาลตำบลไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำกับดูแลตลาด ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. เทศบัญญัติเทศบาลตำบลเกาะคาเรียกว่า “เทศบัญญัติเทศบาลตำบลเกาะคา เรื่องตลาด พ.ศ. 2543” และเทศบัญญัติเทศบาลตำบลเกาะคาให้ใช้บังคับในเขตเทศบาลเกาะคาตั้งแต่วันที่เทศบาลได้ประกาศไว้โดยเปิดเผย ณ สำนักงานเทศบาลแล้วเจ็ดวัน นับแต่วันที่เทศบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็นต้นไปให้ยกเลิกบรรดาข้อบังคับ กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งอื่นใดในส่วนที่ตราไว้แล้วในเทศบัญญัติเทศบาลนี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับเทศบัญญัตินี้ให้ใช้เทศบัญญัตินี้แทน
2. ห้ามมิให้ผู้ใดจัดตั้งตลาด เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นก่อนและการเปลี่ยนแปลง ขยาย หรือลดสถานที่หรือบริเวณที่ใช้เป็นตลาดภายหลังจากที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ออกใบอนุญาตให้จัดตั้งตลาดแล้ว จะกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น
3. สถานที่ตั้งของตลาด และการปลูกสร้างในสถานที่นั้นต้องจัดให้ได้สุขลักษณะดังต่อไปนี้
 - 3.1 ต้องตั้งอยู่ในที่ซึ่งเจ้าพนักงานสาธารณสุขหรือเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าไม่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
 - 3.2 ให้มีที่จอดรถไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของพื้นที่อาคารแต่ละชั้นรวมกันยกเว้นตลาดที่ได้รับจัดตั้งก่อนข้อบังคับสุขภาพฉบับนี้ใช้บังคับ
 - 3.3 อาคารต้องทำด้วยวัสดุถาวร มั่นคงแข็งแรง

3.4 บริเวณพื้นต้องทำด้วยวัสดุถาวร มั่นคงแข็งแรง ทำความสะอาดง่ายและไม่มีน้ำขังอยู่ได้

3.5 ต้องมีทางระบายน้ำทำด้วยวัสดุถาวรทำความสะอาดง่าย เพื่อรับน้ำให้ไหลไปสู่ทางระบายน้ำสาธารณะได้สะดวกและต้องมีการกำจัดน้ำโสโครก ตามความเห็นของเจ้าพนักงานสาธารณสุข หรือพนักงานเจ้าหน้าที่

3.6 ห้ามมิให้ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อม เว้นแต่จะได้รับการบำบัดน้ำเสียให้เป็นไปตามมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำเสียออกจากอาคารของกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

3.7 ต้องมีแสงสว่างและการระบายอากาศให้เพียงพอกับความเห็นของเจ้าพนักงานสาธารณสุข หรือพนักงานเจ้าหน้าที่

3.8 ที่วางขายของต้องให้ถูกสุขลักษณะทำความสะอาดได้ง่าย จัดที่นั่งสำหรับผู้ขายของไว้โดยเฉพาะ และเหมาะสม แยกต่างหากจากที่วางของขายและสะดวกต่อการเข้าออก ต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1 เมตร และพื้นที่ไม่น้อยกว่า 2 เมตร สูงไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร ทำด้วยวัสดุถาวรที่ถูกสุขลักษณะ แยกเป็นหมวดหมู่เหมาะสมตามประเภทสินค้าและกำหนดเลขประจำแต่ละที่ไว้ให้ชัดเจน

3.9 ทางเข้าออกตลาดต้องมีอย่างน้อยหนึ่งทาง กว้างไม่น้อยกว่า 5 เมตร ในกรณีที่มีทางเข้าออกได้อาคารอื่น จะต้องสูงไม่น้อยกว่า 5 เมตร และทางเดินสำหรับผู้ซื้อขายของภายในอาคารตลาดต้องกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร

3.10 ต้องทำรั้วหรือประตูกั้นหรือสิ่งป้องกันไว้เพื่อมิให้คนและสัตว์เข้าไปพลุกพล่าน

3.11 ต้องจัดให้มีส้วม เครื่องสุขภัณฑ์ เครื่องใช้ จำนวนและสถานที่ตั้ง ตามคำแนะนำของเจ้าพนักงานสาธารณสุข หรือพนักงานเจ้าหน้าที่

3.12 ต้องจัดให้มีที่สำหรับล้างสินค้าพร้อมติดตั้งท่อน้ำประปา และท่อระบายน้ำ ทิ้งให้เพียงพอตามคำแนะนำของเจ้าพนักงานสาธารณสุข หรือเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่

3.13 ที่รองรับและสิ่งมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ต้องให้ถูกสุขลักษณะให้มีขนาด จำนวนเพียงพอ และตั้งอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสม ตามคำแนะนำของเจ้าพนักงานสาธารณสุข

3.14 น้ำสะอาดพร้อมทั้งที่เก็บสำรองน้ำให้มีปริมาณเพียงพอ และสะดวกแก่การใช้ล้างมือล้างสินค้า และล้างตลาด

3.15 จัดให้มีอุปกรณ์ดับเพลิง อย่างน้อย 4 จุด หรือมากกว่านั้นตามแต่เจ้าพนักงานสาธารณสุขจะเห็นสมควร

3.16 ติดตั้งอุปกรณ์หรือเครื่องป้องกันไฟฟ้าลัดวงจร

4. ผู้ขายของและผู้ช่วยต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

4.1 วางสิ่งของอยู่ในเขตที่วางขายของซึ่งจัดไว้ ถ้าวางล้าออกมาให้ถือว่าวางสิ่งของกีดขวางในตลาดวางสินค้าให้ถูกต้อง ตามที่ที่จัดไว้สำหรับประเภทนั้น

4.2 แต่งกายให้สะอาดตามที่เจ้าพนักงานสาธารณสุข หรือพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นชอบ

4.3 ให้เครื่องมือปกปิดอาหารและภาชนะ หรือเครื่องสำหรับประกอบปรุงอาหารให้พ้นฝุ่น ละออง สัตว์นำโรค และรักษาเครื่องปกปิดให้สะอาดใช้การได้ดีอยู่เสมอ

4.4 ใช้น้ำสะอาดในการปรุง แซ่ ล้างอาหารและภาชนะ

4.5 ใช้ภาชนะและเครื่องใช้ในการบริโภคที่สะอาด และรักษาให้สะอาดอยู่เสมอ

4.6 ใช้วัตถุที่สะอาด ห่อ หรือใส่ของให้แก่ผู้ซื้อ

4.7 ไม่จ้างหรือใช้บุคคลที่ป่วยหรือมีเหตุการณ์เชื่อว่าป่วยเป็นโรคติดต่อ ทำการประกอบปรุงหรือขายอาหาร

4.8 ทำความสะอาดที่วางของขายทุกวันก่อนขายและเลิกขาย

4.9 ให้มีภาชนะรองรับมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะประจำที่วางขายของตนเองตามความเห็นชอบของเจ้าพนักงานสาธารณสุขหรือเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่

5. ห้ามมิให้ผู้ขายของหรือผู้ช่วยขายของในตลาด ขาย ทำ ประกอบ ปรุง หรือสะสมอาหารและสิ่งของอย่างอื่นในตลาด เมื่อมีเหตุการณ์เชื่อว่าตนเป็นโรคติดต่อหรือเมื่อเจ้าพนักงานสาธารณสุขได้ตรวจปรากฏว่าเป็นพาหะและได้รับแจ้งความเป็นหนังสือว่าตนเป็นพาหะของโรคแล้ว

6. ให้เปิดตลาดตั้งแต่เวลา 05.00 น. และปิดตลาดเมื่อถึงเวลา 19.00 น. เว้นแต่จะได้อำนาจไว้เป็นอย่างอื่นในใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นพิเศษ

7. ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้ได้รับใบอนุญาตจัดตั้งตลาด ไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติตามไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หรือเทศบัญญัตินี้ หรือเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต ในเรื่องการกำหนดไว้เกี่ยวกับการประกอบกิจการตามที่ได้รับใบอนุญาตนั้น เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตในเวลาที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินสิบห้าวัน และมีอำนาจออกคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาต เมื่อปรากฏว่าผู้ขอรับใบอนุญาตถูกสั่งพักใบอนุญาตตั้งแต่สองครั้งขึ้นไปหรือต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

กล่าวสรุปได้ว่าในการดำเนินงานกิจการตลาดประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสภาพพื้นที่ทั่วไป สถานที่ตั้ง การจัดวาง การจัดเก็บขยะ ฯลฯ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยรวมของตลาด ดังนั้นเพื่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและความปลอดภัยทางด้านสิ่งแวดล้อม กฎหมายจึงเป็นสิ่งที่ต้องเข้ามากำหนด เพื่อใช้เป็นกฎระเบียบในการควบคุมกิจการตลาดในเขตพื้นที่รับผิดชอบ โดยมีหน่วยงานราชการส่วนกลาง ได้แก่ กรมอนามัย ให้การสนับสนุน เป็นที่ปรึกษาทางด้านมาตรฐานวิชาการและปัญหาข้อกฎหมายต่างๆ

2.2 หลักการในการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสด

2.2.1 การจัดตั้งตลาด

ตลาดนั้นแบ่งออกได้เป็นตลาดเอกชนและตลาดสาธารณะ แต่ถ้าเป็นตลาดเอกชนจะต้องขออนุญาตจากเทศบาลหรือสุขาภิบาลเสียก่อน จึงจะทำการเปิดตลาดได้ ซึ่งเกี่ยวกับการเปิดตลาดนี้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่ง พันธ์ สุจันงค์ (2527) ได้กล่าวถึงสิ่งจำเป็นในการจัดตั้งตลาดจะต้องดำเนินการดังนี้

1. การยื่นเรื่องราว แบบแปลน ในการสร้างตลาด เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นพิจารณา เห็นว่า ผู้ขอรับใบอนุญาตได้จัดสถานที่ตั้งตลาด และมีเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับตลาด ถูกต้องด้วยสัญลักษณ์ตามเงื่อนไขที่บังคับไว้ ให้ดำเนินการออกใบอนุญาตให้ตามแบบที่กำหนดไว้
2. สถานที่ตั้งและสิ่งก่อสร้างที่ถูกสุขลักษณะควรอยู่ห่างจากสุสาน กองปศุสัตว์ หรือแหล่งโสโครกอย่างน้อย 100 เมตร ตลาดจะต้องสร้างด้วยวัสดุที่ถาวร พื้นต้องเรียบ ทำความสะอาดได้ง่าย ไม่มีน้ำขังภายในตลาด ห้องมีระบายน้ำให้ไหลได้สะดวก เพื่อส่งไปยังท่อสาธารณะ หรือบ่อกักน้ำโสโครก ภายในตลาดต้องมีแท่นหรือโต๊ะสำหรับวางขายของ ซึ่งต้องมีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร ระหว่างแท่น โต๊ะ หรือไม้ที่วางขายของนั้น จะต้องมีช่องทางเดินอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 2 เมตร ภายใต้อาณาหรือโต๊ะ หรือไม้ที่วางขายของนั้น ห้ามนำของหรืออาหารมาเก็บไว้ จะต้องมีการถ่ายเทอากาศที่ดี มีแสงสว่างพอเพียง ลมมีใช้อย่างเพียงพอ และตลาดนั้นจะต้องมีรั้วกัน เพื่อไม่ให้สุนัขหรือสัตว์เข้าไปเล่นภายในตลาด
3. อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับตลาด จะต้องมีการรับขยะมูลฝอย หรือที่พิกขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง และต้องมีน้ำใช้ที่สะอาด มีจำนวนพอเพียงเพื่อใช้ล้างสินค้าและภายในบริเวณตลาด

พัฒน สัจจางค์ (2527) ได้กล่าวถึงการสุขาภิบาลตลาดที่ถูกสุขลักษณะนั้นควรมีลักษณะดังนี้

1. ต้องรักษาส่วนให้สะอาดอยู่เสมอ
2. กวาดหรือล้างตลาดอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง
3. ต้องจัดการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลให้ถูกต้อง
4. จะต้องจัดให้มีโคมไฟจุดไว้ในตลาด ให้มีแสงสว่างพอเพียงในเวลากลาง

คืน

5. ห้ามมิให้บุคคลภายนอกใช้ตลาดเป็นที่หลับนอน นอกจากคนเฝ้าตลาด
6. ห้ามมิให้วางสิ่งของที่ทางเดินภายในตลาด
7. ห้ามนำแมว ลิง สุนัข สุนัข แปะ แกะ ม้า โค เข้าไปในตลาด
8. ห้ามสะสม หรือหมักหมม หรือเทสิ่งของสิ่งหนึ่งสิ่งใดในตลาด อันเป็นสาเหตุให้กรุงรัง หรือเป็นแหล่งเพาะแมลงวัน หรืออาจทำให้เกิดความรำคาญ มีกลิ่นเหม็น
9. ห้ามมิให้ก่อหรือจุดไฟไว้ในลักษณะเป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือน่ากลัว

อันตราย

10. ห้ามมิให้ทำน้ำในตลาดสกปรก อันจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
11. ห้ามเท ทิ้ง ขยะมูลฝอย หรือสิ่งปฏิกูลในที่ที่มีได้จัดไว้

ภาคภูมิ องค์กรสุริยานนท์ (2544) ได้กล่าวหลักการเกณฑ์ในการจัดตั้งตลาดโดยยึดกฎกระทรวง ฉบับที่ ๔ (๒๕๔๒) ใช้เป็นแนวทางในการในการจัดตั้งตลาดโดยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

1. ที่ตั้งของตลาด ต้องอยู่ไม่น้อยกว่า 100 เมตร จากแหล่งที่ก่อให้เกิดมลพิษของเสีย โรงเลี้ยงสัตว์ แหล่งโสโครก ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย
2. สถานที่ตั้งของตลาดต้องอยู่ห่างจากแหล่งที่ก่อให้เกิดมลพิษต่างๆ ไม่น้อยกว่า 100 เมตร เพื่อป้องกันไม่ให้มลพิษเข้ามาปนเปื้อนในอาหารที่วางจำหน่ายในตลาด และป้องกันเหตุรำคาญต่างๆ ที่เกิดจากแหล่งมลพิษ เช่น กลิ่น คว้น สัตว์แมลงนำโรคเข้ามารบกวนในบริเวณตลาด ต้องมีวิธีป้องกันไม่ให้มลพิษเข้ามาในบริเวณตลาด เช่น ทำกำแพงกัน หรือปรับปรุงอาคารตลาดให้เป็นแบบปิดติดเครื่องปรับอากาศ เป็นต้น
3. ตัวอาคารต้องมีความปลอดภัยในการใช้สอยทำด้วยวัสดุถาวร มั่นคงแข็งแรง
4. หลังคาควรสร้างด้วยวัสดุทนไฟ และแข็งแรง เช่น สังกะสี กระเบื้องคอนกรีต ฯลฯ ความสูงของหลังคาอาคารตลาดต้องเหมาะสมกับการระบายอากาศของตลาดนั้นๆ

อาคารตลาดที่มีการระบายอากาศโดยวิธีธรรมชาติควรทำหลังคาให้สูงโปร่ง เพื่อช่วยในการระบายอากาศ ส่วนอาคารตลาดที่มีการระบายอากาศโดยวิธีกลหรือเป็นอาคารปิดติดตั้งเครื่องปรับอากาศ หลังตลาดจึงไม่จำเป็นต้องสูงมากนัก

5. พื้นของตลาดควรทำด้วยวัสดุ แข็งแรง เรียบ ทำความสะอาดง่าย และไม่มีน้ำขัง เช่น ทำด้วยคอนกรีต กระเบื้องเคลือบ หินขัด ฯลฯ พื้นตลาดต้องไม่ชำรุดเป็นหลุมบ่อ น้ำมีน้ำขังจนเป็นแหล่งสะสมความสกปรก ทำให้ทำความสะอาดได้ยาก

6. แผงขายสินค้า ต้องทำด้วยวัสดุถาวร เรียบ มีความลาดเอียง ทำความสะอาดง่าย สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร ด้านล่างของแผงควรเป็นแบบปิดทึบไม่ใช่เป็นที่เก็บหรือสะสมสินค้า และกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์แมลงนำโรค และมีทางเข้าแผงสำหรับผู้ขายของกว้างไม่น้อยกว่า 70 เซนติเมตร

7. ฝาผนังทำด้วยวัสดุถาวร แข็งแรง เรียบ ทำความสะอาดง่าย เนื่องจากภายในตลาดมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การล้างทำความสะอาดสินค้า การเตรียมปรุงอาหาร ซึ่งก่อให้เกิดความสกปรกกับฝาผนังตลาดได้ เช่น คอนกรีตผิวเรียบ กระเบื้องเคลือบ ฯลฯ ฝาผนังควรมีสีอ่อนๆ เพื่อช่วยในการมองเห็นความสกปรกได้ง่าย และช่วยให้สะอาดดูตลาดสว่างขึ้น

8. อาคารตั้งปลูกสร้างสำหรับผู้ขายของต้องมีถนนรอบบริเวณรอบอาคาร ตลาดกว้างไม่น้อยกว่า 4 เมตร และมีทางเข้าออกบริเวณตลาดควรกว้างไม่น้อยกว่า 4 เมตร อย่างน้อยหนึ่งทาง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่มาใช้บริการในตลาด และทางเข้าออกบริเวณตลาด นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ในการดับเพลิงกรณีเกิดอัคคีภัยขึ้นภายในตลาดอีกด้วย และถนนที่สร้างขึ้นภายในบริเวณตลาดนั้นต้องสร้างจากวัสดุถาวรแข็งแรง และเรียบ เช่น คอนกรีตหรือลาดยาง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดฝุ่นจากถนนเข้ามาในบริเวณตลาด

9. ทางเดินสำหรับผู้ซื้อกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร เพื่อให้การสัญจรของผู้ซื้อที่เข้ามาซื้อของภายในบริเวณตลาด และใช้ในการขนส่งสินค้าเข้าออกไปตามแผงจำหน่ายสินค้า

10. มีการระบายอากาศภายในตลาดเพียงพอ ไม่ให้เกิดกลิ่นเหม็นอับ การก่อสร้างตลาดต้องคำนึงถึงทิศทางลมด้วย การระบายอากาศภายในตลาดควรมีช่องระบายอากาศไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของพื้นที่อาคารตลาด แผงจำหน่ายสินค้าที่มีการใช้เตาไฟในการปรุงอาหาร ควรตั้งอยู่ในจุดที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี ในกรณีที่การระบายอากาศ เช่น พัดลมดูดอากาศ ฯลฯ โดยอุปกรณ์ระบายอากาศต้องทำงานตลอดเวลาในระหว่างที่เค็กร้อน ราคามั้แก่ประชาชนผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง

11. แสงสว่างภายในอาคารของตลาดควรเพียงพอที่จะทำให้มองเห็นความสกปรกที่ปนเปื้อนอยู่ในอาหาร และบริเวณแผงจำหน่ายสินค้าได้ง่าย ตลาดที่เปิดบริการในช่วง

กลางวันควรใช้แสงสว่างจากธรรมชาติให้มากที่สุด ถ้าไม่เพียงพอก็ใช้แสงสว่างจากแสงนีออนหรือหลอดไฟฟ้า

12. ที่ขนถ่ายสินค้าต้องจัดให้มี และอยู่ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งที่พื้นที่เฉพาะเพียงพอสำหรับการขนถ่ายสินค้าในแต่ละวัน

2.2.2 การจัดเก็บขยะมูลฝอย

เราพบเห็นขยะมูลฝอยได้ตามบ้านเรือนที่พักอาศัย ร้านค้า ตลาด โรงเรียน โรงพยาบาล ตามท้องถนน และในแม่น้ำลำคลองทั่วไป ขยะมูลฝอยเหล่านี้ ถ้าทิ้งกระจัดกระจายไม่เป็นที่ ไม่เป็นทางแล้ว อาจจะทำให้บ้านเมืองสกปรกไม่เป็นระเบียบ นอกจากจะมีผลทำให้บ้านเมืองไม่น่าอยู่และไม่น่าดู ขยะมูลฝอยที่บูดเน่าจะทำให้ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนบริเวณใกล้เคียงและยังเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค มีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและชุมชนใกล้เคียงอีกด้วย

ขยะมูลฝอยนั้นปัจจุบันนับวันยิ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามจำนวนประชากร และตามสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง มีเศษขยะจากการอุตสาหกรรมการผลิตต่างๆเป็นจำนวนมาก และตามสถานที่ต่างๆดังที่ได้แสดงในตารางข้างต้น หากไม่มีการกำจัดที่ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังเช่นในตลาดสดที่ประชาชนใช้บริการเป็นประจำในการซื้ออาหารสดและอาหารปรุงสำเร็จ ซึ่งเป็นสถานที่ผลิตอาหารและเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าที่นำมาจากสถานที่ต่างๆจากแหล่งผลิต ดังนั้นกิจกรรมต่างๆภายในตลาด ในวันหนึ่งๆย่อมมีเศษขยะเป็นจำนวนมากในการประกอบกิจกรรมการค้าขายในแต่ละวัน หากไม่มีการเก็บรวบรวมหรือกำจัดขยะเหล่านั้นให้ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว อาจก่อให้เกิดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์พาหะนำโรคและก่อให้เกิดโรคระบาดได้ ทำให้ตลาดเกิดความสกปรกเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคปนเปื้อนลงสู่อาหารที่ขายในตลาด ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคประชาชนโดยทั่วไป อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมก่อให้เกิดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

ดังนั้นในการที่จะทำให้ตลาดเป็นตลาดที่ถูกสุขลักษณะและเป็นตลาดสดที่น่าซื้อของผู้ที่มาใช้บริการจึงต้องหาวิธีการป้องกันและกำจัดอย่างถูกต้องเหมาะสม ภาคภูมิองค์สุริยานนท์ (2544) ได้กล่าวถึงที่รวบรวมขยะมูลฝอยสำหรับตลาดนั้นจะต้องมีลักษณะเป็นสิ่งปลูกสร้างถาวร หรือเป็นที่พักขยะมูลฝอยที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเห็นว่าเหมาะสมกับตลาดนั้นๆ มีขนาดเพียงพอที่รองรับปริมาณมูลฝอยในแต่ละวัน มีการปกปิดสามารถป้องกันสัตว์เข้าไปคุ้ยเขี่ยได้ และต้องตั้งอยู่ภายนอกตัวอาคารของตลาด และอยู่ในพื้นที่ที่รถเข้าออกได้สะดวก สามารถสรุปสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ผนังต้องทำด้วยวัสดุถาวรและทนไฟ
2. พื้นผิวภายในต้องเรียบและกันน้ำซึมได้
3. มีการป้องกันกลิ่นเหม็นและน้ำฝน
4. มีการระบายน้ำเสียจากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
5. มีการระบายอากาศและป้องกันน้ำเข้า
6. ที่รวบรวมขยะมูลฝอยต้องจัดไว้ในที่สามารถขนย้ายขยะมูลฝอยได้โดย

สะดวก

จํารูญ ยาสุมทร (2535) ได้กล่าวถึงที่พักรวมขยะมูลฝอยไว้ว่า หากที่พักรวมขยะมูลฝอยไม่ถูกสุขลักษณะจะทำให้เกิดปัญหาด้านสาธารณสุข โดยที่พักรวมขยะมูลฝอยของตลาดจะต้องมีความแข็งแรง ทนทานไม่ชำรุด สามารถป้องกันหนูและสุนัขเข้าไปคุ้ยเขี่ย ซึ่งปกติที่พักรวมขยะมูลฝอยนี้จะต้องทำด้วยคอนกรีต มีขนาดพอเพียงกับการเก็บขยะมูลฝอยได้ภายในเวลาประมาณ 1-2 วัน

ที่พักรวมขยะของตลาดนอกจากจะต้องมีลักษณะที่คงทนถาวรและถูกสุขลักษณะแล้ว ในการเก็บรวบรวมขยะเพื่อนำไปทิ้งและกำจัดนั้นก็มีความสำคัญ หากไม่เก็บรวบรวมที่ถูกต้องและเหมาะสม ดังที่ศักดิ์ศรี แก้วเอี่ยม (2543) ได้กล่าวถึงการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยนั้น อาจแบ่งตามลักษณะของการเก็บรวบรวมได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมขยะ ณ จุดกำเนิด (Collection at Origin) หมายถึง การเก็บรวบรวมขยะของครัวเรือนที่พักอาศัย หรือสถานที่ทำการต่างๆ ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของขยะที่เกิดขึ้นในครั้งแรก โดยปกติก็จะต้องมีการรวบรวมขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมดรวมใส่ในถังขยะหรือภาชนะที่ใช้ในการรวบรวมขยะโดยเฉพาะ เพื่อให้ขยะชนิดต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในสภาพที่พร้อมจะนำไปกำจัดได้โดยสะดวก พวกขยะสด เช่น เศษอาหาร ควรจะรินน้ำออกให้แห้งก่อนแล้วจึงเทรวมลงในถังขยะ แต่ก็จะทำให้ถังขยะสุเร็ว การปฏิบัติที่ดีควรห่อหรือใส่ถุงพลาสติกก่อนแล้วจึงนำไปใส่รวมลงในขยะ ก็จะช่วยป้องกันกลิ่นเหม็นและยืดอายุการใช้งานของถังขยะได้ดีขึ้นอีกด้วย ถ้าเป็นชุมชนในเขตเทศบาลและเขตเมือง การเก็บรวบรวมขยะ ณ จุดกำเนิดยังหมายรวมถึง การนำขยะที่รวบรวมไว้แล้วนั้นนำไปวางไว้ ณ จุดนัดหมายตามเวลาที่กำหนด เช่น บนทางเดินเท้าใกล้ๆ ขอบถนน มุมถนน ปากตรอก หรือชอย ซึ่งเป็นอาคารที่พักอาศัยมักจะใช้เวลาระหว่าง 06.00-08.00 น. เป็นเวลานัดหมายที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากขยะที่เกิดขึ้น ณ จุดกำเนิด มีเพียงชนิดเดียวหรือหลายชนิดก็ได้ ดังนั้นการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ณ จุดกำเนิด ก็อาจจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมขยะทุกชนิดที่เกิดขึ้นไว้ด้วยกันในถังขยะใบเดียว หรือการแยกเก็บขยะเฉพาะแต่ละชนิดลงไว้ในถังขยะที่

จัดไว้เป็นพิเศษแต่ละถังแยกเพื่อให้เกิดความสะดวก ประหยัด และมีความเหมาะสมกับวิธีการที่จะกำจัด ซึ่งโดยทั่วไปจะนิยมจัดทำแบ่งออกไว้เป็นระบบต่างๆ ดังนี้ คือ

ก. ระบบถังใบเดียว (One can system) หมายถึง การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทุกชนิดไว้ในถังเดียวกัน ดังนั้นขยะที่ได้ก็จะเป็นขยะรวมหรือผสมกันทุกชนิดซึ่งจะมีทั้งขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะอื่นๆ ที่เป็นขยะผสม (Mix Refuse) ระบบนี้สะดวกแก่ประชาชนเพราะไม่ต้องแยกขยะมูลฝอยให้เป็นที่ยุ่งยาก การเก็บขนก็ง่ายแต่ก็เป็นปัญหาอย่างมากในการเลือกวิธีการกำจัด เป็นวิธีที่กำลังใช้กันอยู่ในประเทศของเรา

ข้อดี ในการใช้ระบบถังใบเดียว

1. ประหยัดเงิน เพราะไม่เปลืองเงินซื้อหลายใบ
2. ประหยัดเวลา ประชาชนไม่ต้องเสียเวลาแยกประเภทขยะมูลฝอย เพื่อจะใส่ลงในภาชนะที่ต่างกัน
3. สะดวก ทั้งประชาชนและพนักงานเก็บขนสะดวกในการเก็บขยะมูลฝอยใส่รถขนและใช้เวลาน้อยในการเก็บขนด้วย

ข้อเสีย ในการใช้ระบบถังใบเดียว

1. ภาชนะที่ใช้รวบรวมสุกก่อนเร็ว เนื่องจากมีทั้งขยะมูลฝอยเปียกและขยะมูลฝอยแห้งอยู่รวมกัน ทำให้ภาชนะได้รับสภาพความเป็นกรดและเป็นค้างของขยะมูลฝอยสูง ภาชนะที่ใช้ต้องมีปริมาตรความจุมาก ถ้าจะใช้วัสดุทนกรดทนด่างก็ต้องมีขนาดใหญ่ และมีราคาสูง ฉะนั้นส่วนใหญ่จึงจะใช้ภาชนะที่มีราคาต่ำ ทนต่อสภาพกรดด่างได้น้อย ทำให้สุกก่อนได้ง่ายจะต้องเปลี่ยนภาชนะบ่อย

2. รถเก็บขนเกิดการสุกก่อนชำรุดเร็ว เมื่อมีทั้งขยะมูลฝอยเปียกและขยะมูลฝอยแห้งอยู่รวมกัน พนักงานก็ไม่สามารถแบ่งขยะมูลฝอยเปียกใส่ไว้ในที่ ต้องใช้วัสดุทนกรดทนด่างจึงต้องใส่รวมกัน ทำให้ตัวถังซึ่งเป็นซอกเป็นมุมเกิดการสุกก่อนเร็วมากกว่าปกติ

3. ไม่ปลอดภัยแก่พนักงานเก็บขน เพราะในระบบถังเดียวประชาชนอาจจะทิ้งขยะมูลฝอยที่มีคมต่างๆ เช่น ไข่มดโกน เกิดอันตรายแก่พนักงานเก็บขนอย่างมาก เพราะเขาเหล่านั้นใช้มือบ้าง เท้าบ้าง อัดขยะมูลฝอยในรถเพื่อเก็บขยะมูลฝอยในแต่ละเที่ยวให้ได้ปริมาณมากที่สุด ซึ่งได้เคยเกิดอันตรายแก่พนักงานเก็บขนมาแล้ว

ข. ระบบถังสองใบ (Two can System) หมายถึง การแยกเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยเป็น 2 ประเภท คือ แยกขยะมูลฝอยเปียกใส่ถังหนึ่ง และขยะมูลฝอยแห้งใส่อีกถังหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะใช้สามารถจัดเก็บรวบรวมและกำจัดได้อย่างเหมาะสมและประหยัด

กล่าวคือ ขยะสด จำเป็นจะต้องเก็บขนทุกวัน เนื่องจากไม่อาจจะปล่อยให้ค้างไว้ได้นานเหมือนขยะแห้ง เพราะขยะสดเกิดการบูดเน่า และส่งกลิ่นเหม็นรำคาญได้โดยง่าย ส่วนขยะแห้งที่เก็บแยกไว้ต่างหากนั้นอาจจะเก็บขนเพียงสัปดาห์ละครั้ง จึงช่วยลดปริมาณขยะและอัตราถี่ของการจัดเก็บลงได้เป็นอย่างดี

ข้อดี ของการใช้ระบบถังสองใบ

1. สามารถแยกขยะมูลฝอย ประเภทที่เป็นปัญหาออกได้จากขยะมูลฝอยประเภทอื่นๆ เช่น แยกขยะมูลฝอยเศษอาหาร ซึ่งเกิดการเน่าเหม็นออกไว้ต่างหาก ภาชนะหรือถังที่ใช้ใส่เศษอาหารก็สามารถใช้วัสดุที่มีคุณภาพดี และขนาดไม่ต้องใหญ่โตมาก ทำให้ภาชนะนั้นมีราคาไม่สูงนัก ส่วนขยะมูลฝอยประเภทอื่นๆอาจจะใส่ไว้ในถังอีกใบหนึ่งรวมๆกันทั้งหมด

2. สามารถแยกขยะมูลฝอยออกตามวิธีการกำจัดได้ กล่าวคือ ถ้าการทำลายขยะมูลฝอยของรัฐใช้วิธีการเผา การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยก็จะแยกส่วนที่สามารถเผาไว้ได้ในถังอีกใบหนึ่ง ส่วนอีกใบหนึ่งก็ใส่ขยะมูลฝอยที่ไม่สามารถเผาได้ เช่น จำพวกเศษอิฐ เศษโลหะ กระจัง เป็นต้น

3. ประหยัดค่าใช้จ่ายถ้ามีการแยกขยะมูลฝอยจำพวกที่เน่าเหม็น และสามารถแปรสภาพเป็นกรดเป็นด่างไว้ในถังใบหนึ่งแล้ว ถังอีกใบหนึ่งก็อาจจะไม่ต้องใช้วัสดุที่ทนต่อความเป็นกรดเป็นด่างมากนัก ซึ่งก็มีราคาถูกกว่าและใช้ได้ยาวนานขึ้น ส่วนถังที่ใช้ใส่เศษอาหารนั้น เนื่องจากเศษอาหารอาจจะมีปริมาณไม่มากนัก ก็ใช้ถังพลาสติกที่มีฝาปิดขนาดไม่ต้องใหญ่มากและใช้ได้ทนทานไม่ต้องเปลี่ยนบ่อยๆ

4. ป้องกันสัตว์คุ้ยเขี่ยได้มากกว่าระบบถังเดียว เพราะขยะมูลฝอยจำพวกเศษอาหารสามารถแยกเก็บรวบรวมได้อย่างมิดชิดจึงไม่ส่งกลิ่นรบกวน หรือส่งกลิ่นชั่วสัตว์ต่างๆ เช่น สุนัข หนู แมลงสาบ ทำให้เกิดความมีระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

5. ในขณะที่การเก็บขน ไม่พอเพียงแก่ปริมาณขยะมูลฝอยที่รอการเก็บขน เราอาจจะเลือกเก็บขยะมูลฝอยประเภทเศษอาหาร ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเน่าเหม็นก่อนและสามารถเก็บได้ทั้งหมดทุกวัน ส่วนขยะมูลฝอยประเภทอื่นๆอาจจะ 2-3 วันเก็บครั้งก็ได้

ข้อเสีย ของการใช้ระบบถังสองใบ

1. เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ประชาชนต้องจัดหาถังใส่ขยะมูลฝอย 2 ถังเพื่อแยกใส่ขยะมูลฝอยให้เหมาะสม เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายแก่ประชาชนในระยะแรก และถ้าแยกขยะมูลฝอยประเภทเศษอาหารไว้ถังใบหนึ่งแล้ว ถังนี้ก็จะต้องมีลักษณะที่ทน

ต่อสภาพความเป็นกรดเป็นด่างได้พอสมควร และจะต้องมีฝาปิดมิดชิดป้องกันกลิ่นที่เกิดจากการเน่าเหม็นของเศษอาหารไม่ให้กระจายออกมาภายนอกด้วย

2. เพิ่มภาระแก่ประชาชนในการที่จะต้องใช้เวลาแยกขยะมูลฝอย อาจจะแยกประเภทตามวิธีการกำจัด หรืออาจแยกประเภทตามวิธีการขนก็ได้

3. เพิ่มภาระและเวลาแก่พนักงานเก็บขน เพราะจะต้องมีภาระเก็บขนแยกตามประเภทของขยะมูลฝอยเหมือนกันกับของประชาชน มิฉะนั้นก็จะไม่เกิดประโยชน์ในการแยกประเภทของขยะมูลฝอย

4. ต้องคิดแปลงรถเก็บขนบ้าง เพราะรถที่มีใช้อยู่เดิมเหมาะแก่การใช้ระบบรวม ต้องนำมาดัดแปลงให้สามารถแบ่งประเภทของขยะมูลฝอยได้

ค. ระบบถังสามใบ (Three-can System) เป็นระบบการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยโดยการแยกออกเป็น 3 ประเภท ถังประเภทแรกเก็บขยะมูลฝอยเปียก ถังประเภทที่สองเก็บขยะมูลฝอยแห้ง และถังประเภทที่สามเก็บขยะมูลฝอยจำพวกขี้เถ้า หรือการแยกเก็บขยะสดขยะที่เผาไหม้ได้และขยะที่เผาไหม้ไม่หมด เป็นต้น

ข้อดี ในการใช้ระบบถังสามใบ

1. สามารถแยกประเภทของขยะมูลฝอยได้มากขึ้นเพื่อการเก็บขนหรืออาจจะเพื่อการกำจัด ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

2. ประหยัดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอย เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนำขยะมูลฝอยมาแยกอีกก่อนที่จะมีการกำจัด

3. ขยะมูลฝอยบางประเภทต้องการเก็บขนทุกวัน เช่น เศษอาหารและขยะมูลฝอยประเภทที่ก่อปัญหาได้ทุกวัน เพราะมีปริมาณน้อยและสามารถเก็บได้ทุกบ้านด้วย

ข้อเสีย ในการใช้ระบบถังสามใบ

1. ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายในการจัดหาถังเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยมากขึ้น ทำให้เปลืองเงินมากกว่าระบบถังเดียว

2. ประชาชนเสียเวลาในการแยกขยะมูลฝอย เพื่อจัดใส่ลงตามถังได้ถูกต้อง

3. ทำความยุ่งยากแก่พนักงานเก็บขน ซึ่งจะต้องใช้ภาระเก็บเพิ่มขึ้น ใช้เวลาเก็บเพิ่มขึ้น

4. รถขนขยะมูลฝอยก็ต้องปรับปรุง เพื่อให้เหมาะสมกับประเภทของขยะมูลฝอยที่ได้แยกไว้แล้ว โดยต้องแบ่งส่วนของที่วางของตัวเองตามปริมาณของประเภทขยะ

2. การเก็บรวบรวมขยะในชุมชน (Community Collection) หมายถึง บริการเก็บรวบรวมขยะจากที่ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อนำไปกำจัด โดยทั่วไปจัดทำเป็น 3 รูปแบบด้วยกันคือ

2.1 เทศบาลหรือองค์กรของรัฐจัดทำ (Municipal Collection System) โดยปกติพื้นที่ในเขตเมืองและเทศบาลนั้น การเก็บรวบรวมและการกำจัดขยะมักจะถือเป็นภาระกิจหลักที่สำคัญที่จะต้องจัดบริการให้แก่ประชาชน ซึ่งอาจจะเก็บค่าบริการโดยเฉพาะหรือใช้เงินรายได้จากภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีเทศบาลก็ได้ วิธีการดังกล่าวนี้ทางองค์กรของรัฐจะต้องเป็นผู้จัดเกี่ยวกับยานพาหนะพนักงาน สถานที่และวิธีการในการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะเองทั้งสิ้น ซึ่งก็จะมีข้อดีในด้านความสะดวกเกี่ยวกับการควบคุมดูแลการได้มา ซึ่งสถิติต่างๆรวมถึงความสะดวกและความปลอดภัยที่จะเกิดขึ้นด้วย ข้อเสียก็คือ มีความสิ้นเปลืองในด้านงบประมาณค่อนข้างสูงกว่าแบบอื่นๆ

2.2 การทำสัญญาจ้าง (Contract System) ในกรณีที่องค์กรของรัฐไม่จัดทำเองก็มักจะนิยมใช้วิธีการทำสัญญาจ้างกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล เช่น บริษัทเอกชนให้เข้ามาเป็นผู้ดำเนินการแทน โดยเฉพาะอาจจะเป็นเพียงการจัดเก็บรวบรวมขยะแต่เพียงอย่างเดียว หรือรวมทั้งการกำจัดขยะด้วยก็ได้ ซึ่งจะมีข้อได้เปรียบในการลดอัตราค่าจ้างที่ประจำลง ได้แก่ ข้าราชการพนักงานและลูกจ้าง ไม่ต้องใช้งบประมาณจัดซื้อเครื่องมือ ยานพาหนะ น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันหล่อลื่น ค่าเบี้ยเลี้ยง และค่าล่วงหน้า ส่วนข้อเสียเปรียบที่มักจะเกิดขึ้นก็คือ ความยุ่งยากในการควบคุมดูแลตัวเลขสถิติต่างๆ จะได้ไม่สมบูรณ์และมีความยากลำบากในการพิจารณาบริษัทที่ดีมาเป็นคู่สัญญา

2.3 ประชาชนจัดทำด้วยตนเอง (Individual Collection and Disposal) โดยเฉพาะชุมชนชนบท และชุมชนเขตชานเมือง ซึ่งไม่มีทั้งการบริการจากรัฐ และสัญญาว่าจ้างประชาชนในเขตดังกล่าวนี้ จึงต้องทำการเก็บรวบรวมและทำการกำจัดด้วยวิธีที่เหมาะสมด้วยตัวเอง ซึ่งโดยปกติแล้วจะมีหน้าที่ของรัฐผู้ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบด้านอนามัยชุมชน เช่น พนักงานอนามัยตำบลเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับวิธีเก็บรวบรวม และการกำจัดขยะที่ถูกต้องเหมาะสมให้ประชาชนได้ใช้ปฏิบัติ ข้อได้เปรียบสำหรับวิธีการนี้คือ รัฐสามารถประหยัดงบประมาณ ที่จะต้องใช้ในด้านต่างๆ เช่น การเก็บรวบรวมและกำจัดขยะได้ทั้งหมด ควรใช้แต่เฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งปฏิบัติงานของรัฐด้านอื่นๆ อยู่ด้วยแล้ว มาเป็นผู้แนะนำแก่ประชาชน

ข้อเสียเปรียบที่เกิดขึ้นคือ ความบกพร่องในการเก็บรวบรวมและวิธีการกำจัด จึงมักจะพบว่าในชนบทยังคงมีขยะตกค้าง โดยเฉพาะขยะทางด้านเกษตรกรรมทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ที่พบเสมอๆคือ แหล่งเพาะพันธุ์แมลงวัน เติร์ราคาญเนื่องจากกลิ่นเหม็นมลพิษทางดินและทางน้ำ เป็นต้น

เนื่องจากประเทศไทยยังคงใช้ระบบการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ในการรับขยะมูลฝอยจากที่อยู่อาศัย ตลาดสด และศูนย์การค้า โดยทางเทศบาลเป็นผู้จัดเก็บ ถึงแม้ว่าจะมีการรณรงค์ให้มีการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยแบบระบบสองถังก็ตาม รวมถึงการใช้ภาชนะที่เก็บรวบรวมขยะมูลฝอยยังคงมีการใช้ถัง ตะกร้า อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้ขยะมูลฝอยเปียกที่ไหลลงไปในภาชนะชนิดนี้ไหลและออกมา ส่งกลิ่นเหม็น และง่ายต่อการรั่วซึมของสัตว์พวก หนู แมว และสุนัขอีกด้วย (รุจิรา วิไลรัตน์, 2545)

2.2.3 น้ำดื่มน้ำใช้

น้ำมีความสำคัญต่อมนุษย์สำหรับการอุปโภค บริโภค และใช้สำหรับทำความสะอาดเพื่อชำระล้างสิ่งสกปรกต่างๆ รวมทั้งทำความสะอาดร่างกายของมนุษย์ ดังนั้นเราจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าน้ำเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญมากที่สุดที่มนุษย์ขาดไม่ได้ การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภคซึ่งมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งประกอบด้วย

1. น้ำฝน หรือน้ำจากบรรยากาศ หมายถึงน้ำทั้งหมดที่ได้จากการกลั่นตัวเป็นหยดน้ำของก้อนเมฆโดยตรง เช่น น้ำฝน หิมะ ลูกเห็บ ฯลฯ คุณสมบัติของน้ำฝนเป็นน้ำที่บริสุทธิ์อย่างแท้จริง แต่เนื่องจากน้ำมีคุณสมบัติในการละลายสิ่งต่างๆ ได้ดี มันจึงอาจดูดซับแก๊สต่างๆจากบรรยากาศ แต่สิ่งที่ละลายอยู่ในน้ำฝนอาจจะมีปริมาณความสกปรกไม่มากเกินกว่ามาตรฐานน้ำดื่มน้ำใช้ และถ้ามีการเก็บกักน้ำฝนไว้ในภาชนะที่สะอาด ก็สามารถนำมาใช้อุปโภคบริโภคได้

2. น้ำผิวดิน หมายถึง ส่วนของน้ำฝนที่ตกลงมาสู่พื้นดินแล้วไหลลงสู่ที่ต่ำ โดยจะถูกเก็บกักในส่วนของผิวดินที่เป็นหลุมเป็นแอ่ง เช่น ทะเล มหาสมุทร ฯลฯ

3. น้ำใต้ดิน หมายถึง น้ำที่ขังอยู่ตามช่องว่างหรือรูพรุนของดิน หิน กรวดทราย ซึ่งอยู่ใต้พื้นผิวโลก

3.1 น้ำบาดาล หมายถึง น้ำที่ไหลอยู่ในชั้นหินที่เป็นเขตอิมตัวด้วยน้ำ ซึ่งประกอบไปด้วยชั้นของดินที่เป็นกรวด ทราย หรือหินที่มีเนื้อพรุน น้ำบาดาลจะมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา โดยมีทิศทางการไหลเหมือนของไหลอื่นๆคือไหลจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำกว่า ซึ่งมีทะเลเป็นจุดสุดท้ายของการไหล (สุภาภรณ์ เตโฆวาณิชย์, 2546)

ในภาคการผลิตน้ำได้ถูกใช้ในเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตสินค้า และอาหาร เป็นจำนวนมาก หากไม่มีน้ำใช้ในปริมาณเพียงพออาจส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตได้ โดยเฉพาะภายในบริเวณตลาดสดซึ่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการใช้ประกอบ หรือปรุงอาหาร และการใช้สำหรับทำความสะอาดในการล้างแผงขายสินค้าของผู้ขาย รวมทั้งสำหรับการล้างพื้นที่ภายในตลาดเพื่อความสะดวกสิ่งสกปรกต่างๆที่อยู่บริเวณตรอกซอกมุม พื้นของแผงที่ใช้สำหรับขายของโดยเฉพาะพวกอาหารสด เช่น พวกขายหมู ขายผักสด ผลไม้ อาหารปรุงสำเร็จต่างๆ เหล่านี้ เป็นต้น

จําริญ ยาสุมพร และเฉลิมชาติ แจ่มจรรยา (2532) ได้กล่าวถึงการพิจารณา น้ำดื่มที่ใช้ควรคำนึงสิ่งต่อไปนี้

1. คุณภาพของน้ำ น้ำที่จะนำมาบริโภค ปรุงอาหาร และล้างภาชนะต่างๆ ควรจะได้จากแหล่งที่สะอาด และถูกสุขลักษณะ เช่น น้ำประปา หรือน้ำบ่อที่ถูกสุขาภิบาล บ่อน้ำ ที่มีปากบ่อ ขอบบ่อควรห่างจากสิ่งโสโครก ดังนั้นน้ำที่ซึมเข้ามาในบ่อควรจะได้จากตาน้ำหรือน้ำใต้ดินเท่านั้น

2. การเก็บ และรักษาคุณภาพของน้ำให้สะอาดนั้นเป็นสิ่งสำคัญ น้ำถึงแม้จะได้จากแหล่งที่สะอาดปราศจากเชื้อโรคก็ตาม แต่เมื่อนำมาเก็บไว้ในที่ภาชนะที่ไม่สะอาด และไม่ปลอดภัย เช่น ไม่มีฝาปิดมิดชิด ก็จะทำให้ให้น้ำนั้นสกปรกได้

3. ปริมาณของน้ำ น้ำที่นำมาใช้ต้องมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการ ถ้าหากมีปริมาณไม่เพียงพอ การล้างภาชนะ และเครื่องมือต่างๆก็จะไม่สะอาด

เมื่อจัดหาน้ำได้จากแหล่งน้ำต่างๆได้แล้ว ก่อนที่จะนำมาอุปโภคและบริโภคจะต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพน้ำเพื่อให้สะอาดและถูกสุขลักษณะ ปลอดภัยต่อประชาชน ดังที่ สุภาภรณ์ เตโชวานิชย์ (2546) ได้กล่าวไว้ในวิธีการปรับปรุงคุณภาพน้ำ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การตกตะกอนจมตัว (Plain Sedimentation) เป็นการเก็บกักน้ำไว้ใน คลอง หรืออ่างเก็บน้ำโดยอาศัยธรรมชาติ (ไม่ใช้สารเคมี) เพื่อให้น้ำได้เกิดการฟอกตัวเองโดยธรรมชาติ อาจใช้เวลาในการที่ให้น้ำได้เกิดการฟอกตัวของน้ำด้วยการลดสิ่งสกปรกต่าง ๆ นานอย่างน้อยประมาณ 1 เดือน ซึ่งทำให้ลดสิ่งต่างๆเหล่านี้คือ ของแข็งที่แขวนลอย, ความกระด้างของน้ำ, สี และบัคเตเรีย

อย่างไรก็ตามการเก็บกักน้ำ เพื่อไม่ให้เกิดการตกตะกอนจมตัวนี้ ก็อาจมีข้อเสียเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีการควบคุมป้องกันให้ดี ได้แก่ การเจริญของจุลินทรีย์บางพวกทำให้

รสชาติของน้ำเสียไป เช่น สาหร่าย ฯลฯ หรืออาจมีการชะล้างเอาสิ่งสกปรกบริเวณข้างเคียงลงสู่ที่เก็บกักน้ำ เช่น บึง หนองน้ำ จากพื้นที่ทำการเกษตร หรือน้ำเสียจากพื้นที่ข้างเคียง

2. การกรองด้วยตะแกรง (Screening) เพื่อสกัดของแข็งที่มีขนาดใหญ่จนถึงขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่จะมีน้ำหนักเบาและลอยได้ การที่จะดักของแข็งที่มีขนาดใหญ่หรือเล็กมากขนาดใด ขึ้นอยู่กับขนาดรูของตะแกรงซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ

1. ตะแกรงหยาบ เป็นตะแกรงที่มีช่องเปิดขนาด 1-2 นิ้ว เช่น กรองขยะ

2. ตะแกรงละเอียด เป็นตะแกรงที่มีช่องเปิดขนาด 20-60 ไมครอน ส่วนใหญ่ใช้ในการกรองพวกของแข็งแขวนลอย ความขุ่น สี สาหร่าย หรือ แพลงตอน

3. การสร้างตะกอน การรวมตะกอน และการตกตะกอน

1. การสร้างตะกอน (Coagulation) เป็นกระบวนการที่ใช้โดยการเติมสารเคมีซึ่งเรียกสารสร้างตะกอน (Coagulant) เพื่อให้เกิดการตกตะกอนได้เร็วขึ้น เช่น การใช้สารส้ม , ปูน, ปูนสุก , ปูนขาว หรือ กรดกำมะถัน

2. การรวมตะกอน (Flocculation) เป็นกระบวนการรวมตัวกันของของแข็งที่มีขนาดเล็กโดยมีสารเคมีเป็นศูนย์กลางทำให้อนุภาคมีขนาดโตพอที่จะตกตะกอนได้ง่ายและต้องอาศัยการกวนช้า (slow mix)

3. การตกตะกอน (Sedimentation) เป็นวิธีการแยกอนุภาคของของแข็งออกจากของเหลวโดยอาศัยแรงดึงดูดของโลกทำให้เกิดส่วนของเหลวใส และส่วนของตะกอนเหลวหรือสลัดจ์ (sludge)

4. การกรอง (Filtration) เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยการผ่านส่วนผสมของของแข็งและของเหลวไปในสารที่มีรูพรุนหรือมีช่องเปิด เพื่อให้ส่วนที่เป็นของเหลวไหลผ่านออกไปได้ กั้นเอาส่วนที่เป็นของแข็งไว้ วิธีการกรองที่นิยมนำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพน้ำสำหรับชุมชน คือการกรองในชั้นของสารกรองแบ่งตามวิธีการควบคุมอัตราการไหลของน้ำในการกรอง คือเครื่องกรองช้า (Slow Sand Filter) และเครื่องกรองเร็ว (Rapid Sand Filter) โดยการใช้ทราย

5. การกำจัดความกระด้างหรือการทำน้ำอ่อน (water softening) เป็นการกำจัดตัวการที่ทำให้เกิดน้ำเกิดความกระด้างออกจากน้ำ ซึ่งตัวการที่ทำให้เกิดน้ำกระด้าง ได้แก่ แคลเซียมและแมกนีเซียมเป็นส่วนใหญ่ การกำจัดความกระด้างในน้ำทำได้ 3 วิธี คือ การต้มให้เดือด การตกตะกอนหรือการตกตะกอนผลึกโดยการใส่สารเคมี(นิยมใช้มากในชุมชน) และการ

แลกเปลี่ยนไอออน โดยการเติมปูน โซดา (ซึ่งปูนขาวจะเพิ่ม PH ของน้ำ ส่วนโซดาแอสช่วยเพิ่มไอออนและทำให้เกิดตะกอน)

6. การทำลายเชื้อโรค (Disinfection) คือการทำลายจุลชีพที่ทำให้เกิดโรค โดยใช้สารเคมีหรือสารอื่นๆ คุณสมบัติของสารที่จะนำมาใช้ในการทำลายเชื้อโรคควรมีดังนี้

1. จะต้องทำลายเชื้อโรคในน้ำหรือน้ำเสียได้ในอุณหภูมิปกติ
2. ไม่มีความเป็นพิษต่อคน
3. มีราคาไม่แพง
4. สามารถตรวจสอบปริมาณและความเข้มข้นของสารที่ใช้ในน้ำที่ผ่านการทำลายเชื้อมาแล้วได้ง่าย
5. จะต้องมีความสามารถฆ่าเชื้อโรคที่อยู่ในน้ำในปริมาณที่พอเพียงต่อการที่จะป้องกันการปนเปื้อนซ้ำของเชื้อโรคลงไปได้อีก

นอกจากความสะอาดของน้ำที่นำมาใช้อุปโภคและบริโภคแล้ว การจัดหาให้เพียงพอต่อความต้องการย่อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะภายในตลาดสดซึ่งจะต้องมีการประกอบกิจกรรมการค้าขายของสดเป็นจำนวนมาก ดังที่ภาคภูมิ องค์กรสุริยานนท์ (2544) ได้กล่าวว่า ภายในตลาดสดนั้นควรจัดให้มีน้ำประปา หรือน้ำสะอาดไว้ใช้ในตลาดอย่างเพียงพอ ผู้ที่ได้รับการจัดตั้งตลาดหรือเจ้าของตลาด ต้องจัดให้มีน้ำประปา หรือน้ำสะอาด เช่น น้ำบาดาล เป็นต้น ไว้สำหรับใช้ล้างสินค้าหรือล้างมืออย่างเพียงพอ และการจ่ายน้ำระบบท่อภายในตลาดต้องแยกต่างหากออกจากท่อน้ำใช้ไม่ให้ใช้ปะปนกัน เพื่อป้องกันการปนเปื้อนในน้ำใช้ได้ และเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ขายของ โดยการวางท่อน้ำต้องวางในลักษณะที่ปลอดภัย เช่น ไม่วางท่อน้ำในรางระบายน้ำเสีย ไม่วางติดหรือทับกับท่ออุจจาระจากห้องส้วม และควรจัดให้มีที่เก็บสำรองน้ำให้มีปริมาณเพียงพอต่อการใช้งานในแต่ละวัน และสะดวกต่อการนำน้ำมาใช้

2.2.4 น้ำเสีย

น้ำเสีย หมายถึง น้ำที่มีสารใด ๆ หรือสิ่งปฏิกูลที่ไม่พึงปรารถนาปนอยู่ และการปนเปื้อนของสิ่งสกปรกเหล่านั้น มีผลทำให้คุณสมบัติของน้ำเปลี่ยนแปลงไป ทำให้กลายเป็นน้ำที่สกปรกไม่สะอาด จนอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ สิ่งปนเปื้อนที่อยู่ในน้ำเสีย ได้แก่ น้ำมัน ไขมัน ผงซักฟอก สบู่ ยาฆ่าแมลง สารอินทรีย์ที่ทำให้เกิดการเน่าเหม็น และเชื้อโรคต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องมีการบำบัดน้ำเสีย เพื่อทำลายตัวกลางที่ทำให้เกิดโรค เปลี่ยนสภาพของน้ำเสียให้กลายเป็นน้ำที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือเป็นการป้องกันไม่ให้

เกิดมลภาวะเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม และไม่ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนทำความรำคาญให้แก่ประชาชน สำหรับ แหล่งน้ำเสียแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. น้ำเสียจากแหล่งชุมชน มาจากกิจกรรมสำหรับการดำรงชีวิตของคนเรา เช่น อาคารบ้านเรือน สถานที่พักอาศัยต่างๆ โรงแรม ตลาดสด โรงพยาบาล เป็นต้น

2. น้ำเสียจากกิจกรรมอุตสาหกรรม ได้แก่ น้ำเสียที่มาจากขบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมรวมทั้งน้ำหล่อเย็นที่มีความร้อนสูง และน้ำเสียจากห้องน้ำห้องส้วม สิ่งสกปรกในน้ำเสียจะเป็นพวกสารเคมีที่เป็นพิษและพวกโลหะหนักต่างๆ รวมทั้งพวกสารอินทรีย์ต่างๆที่มีความเข้มข้นสูงด้วย

กรมอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย(2546) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการบำบัดน้ำเสียนี้ เนื่องจากน้ำเสียมีแหล่งที่มาแตกต่างกันจึงทำให้มีปริมาณและความสกปรกของน้ำเสียแตกต่างกันไปด้วย ในการปรับปรุงคุณภาพของน้ำเสียจำเป็นต้องเลือกวิธีการที่เหมาะสมสำหรับกรรมวิธีในการปรับปรุงคุณภาพของน้ำเสียนั้นก็มีหลายวิธีด้วยกัน โดยพอจะแบ่งขั้นตอนในการบำบัดออกได้ดังนี้

1. การบำบัดน้ำเสียขั้นเตรียมการ (Pretreatment) เป็นการกำจัดของแข็งขนาดใหญ่ออกเสียก่อนที่น้ำเสียจะถูกปล่อยเข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสีย เพื่อป้องกันการอุดตันที่น้ำเสีย และเพื่อไม่ทำความเสียหายให้แก่เครื่องสูบน้ำ การบำบัดในขั้นนี้ได้แก่

1.1 การคัดด้วยตะแกรง เป็นการกำจัดของแข็งขนาดใหญ่โดยใช้ตะแกรง โดยทั่วไปมี 2 ประเภทคือ ตะแกรงหยาบและตะแกรงละเอียด

1.2 การบดคัต เป็นการลดขนาดหรือปริมาตรของแข็งให้เล็กลง ถ้าสิ่งสกปรกที่ลอยมากับน้ำเสียเป็นสิ่งที่เบาเปื่อยได้ต้องใช้เครื่องบดคัตให้ละเอียด ก่อนแยกออกด้วยการตกตะกอน

1.3 การดักกรวดทราย เป็นการกำจัดพวกกรวดทรายทำให้ตกตะกอนในรางดักกรวดทรายโดยการลดความเร็วน้ำลง

1.4 การกำจัดไขมันและน้ำมัน เป็นการกำจัดไขมันและน้ำมันซึ่งมักอยู่ในน้ำเสียที่มาจากครัวร้านอาหารห้องน้ำ ปัมน์้ำมัน และโรงงานอุตสาหกรรมบางชนิด โดยการกักน้ำเสียไว้ในบ่อดักไขมันในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อให้ไขมันและไขมันลอยตัวขึ้นสู่ผิวน้ำแล้วใช้เครื่องดักหรือกวาดออกจากบ่อ

2. การบำบัดน้ำเสียขั้นที่สอง (Secondary Treatment) เป็นการกำจัดน้ำเสียที่เป็นพวกสารอินทรีย์อยู่ในรูปสารละลายหรืออนุภาคคอลลอยด์ โดยทั่วไปมักจะเรียกการบำบัดขั้นที่สองนี้ว่า “การบำบัดน้ำเสียด้วยขบวนการทางชีววิทยา” เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัย

จุลินทรีย์ในการย่อยสลาย หรือทำลายความสกปรกในน้ำเสีย การบำบัดน้ำเสียในปัจจุบันนี้อย่างน้อยจะต้องบำบัดถึงขั้นที่สองนี้ เพื่อให้ให้น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดแล้วมีคุณภาพมาตรฐานน้ำทิ้งที่ทางราชการกำหนดไว้ การบำบัดน้ำเสียด้วยขบวนการทางชีววิทยาแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ขบวนการที่ใช้ออกซิเจน เช่น ระบบบ่อเติมอากาศ ระบบแคดิเวตเตคสตัคจ์ ระบบแผ่นหมุนชีวภาพ ฯลฯ และขบวนการที่ไม่ใช้ออกซิเจน เช่น ระบบถังกรองไร้อากาศ ระบบถังหมักตะกอน ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของจุลินทรีย์ที่ทำหน้าที่ย่อยสลาย

3. การบำบัดน้ำเสียขั้นสูง (Advanced Treatment) เป็นการบำบัดน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดในขั้นที่สองมาแล้ว เพื่อกำจัดสิ่งสกปรกบางอย่างที่ยังเหลืออยู่ เช่น โลหะหนักหรือเชื้อโรคบางชนิดก่อนจะระบายน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ การบำบัดขั้นนี้มักไม่นิยมปฏิบัติกันเนื่องจากมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและเสียค่าใช้จ่ายสูง นอกจากผู้บำบัดจะมีวัตถุประสงค์ในการนำน้ำที่บำบัดแล้วกลับคืนมาใช้อีกครั้ง

ปัญหาน้ำเสียภายในตลาดยังมีปรากฏให้เห็นในตลาดส่วนใหญ่ในปัจจุบันที่เกิดจากการทำกิจกรรมทางการค้าภายในตลาดสด ไม่ว่าจะเป็นการล้างผักสด และผลไม้ เนื้อสัตว์ สิ่งสกปรกที่อุดตันอยู่ในรางระบายน้ำ รวมทั้งน้ำที่ท่วมขังบริเวณพื้นของตลาดทำให้พื้นของตลาดแฉะและไม่นำเดิน นอกจากกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ของน้ำที่เน่าเสียจากการจัดการที่ไม่ถูกต้องของเจ้าของตลาด และผู้ขายแล้ว ยังทำให้ภาพรวมของตลาดนั้นดูไม่สะอาดและไม่น่าใช้บริการอีกด้วย วิธีการกำจัดน้ำเสียขั้นปฐมภูมิโดยอาศัยวิธีการทางกายภาพนั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน วิธีที่ง่ายและนิยมใช้กันคือ

1. ตาข่ายหรือตะแกรง เป็นการแยกเอาของแข็งหรือวัสดุที่มีขนาดใหญ่ แยกออกจากน้ำเสียโดยใช้ตะแกรงหรือตาข่ายกัน ซึ่งสิ่งสกปรกเหล่านี้จะติดอยู่ที่ตาข่ายหรือตะแกรง เมื่อมีปริมาณมากพอสมควรก็จะทำความสะอาด โดยการเก็บรวบรวมเอาไปกำจัดต่อไป เพื่อเป็นการป้องกันการขวางกั้นการไหลของน้ำเสียด้วย ตาข่ายหรือตะแกรงที่นิยมจัดทำมีอยู่ 2 ชนิดคือ ตะแกรงหยาบและตะแกรงละเอียด

2. บ่อดักตะกอน เป็นการแยกเอาของแข็งหรือวัสดุที่สามารถลอดผ่านตาข่ายหรือตะแกรงหรือมีน้ำหนักที่สามารถจะตกตะกอนได้ออกจากน้ำเสีย เช่น กรวด หิน ดิน ทราย โดยอาศัยหลักของการตกตะกอน บ่อดักตะกอนจะถูกออกแบบให้เกิดสภาพที่เหมาะสมสำหรับที่จะให้พวกเศษวัสดุต่างๆตกตะกอนได้ โดยตะกอนต่างๆเหล่านี้จะจมลงสู่ก้นบ่อดักตะกอน ตะกอนจะถูกคัดออกไปทิ้งหรือกำจัดเป็นครั้งคราว โดยทั่วไปแล้วในระบบเส้นท่อระบายน้ำจะมีท่อพักซึ่งมีไว้สำหรับให้คนลงไปทำความสะอาดที่ระบายน้ำได้ ซึ่งบ่อดักนี้จะถูกตัดแปลงเป็นบ่อดักตะกอน และติดตะแกรงหรือตาข่ายด้วย

3. บ่อคักไขมัน เป็นการแยกไขมัน น้ำมัน หรือสิ่งสกปรกอื่นๆที่มีน้ำหนักเบาและลอยน้ำได้ออกจากน้ำเสีย โดยอาศัยวิธีการทางกายภาพอย่างง่าย ๆ กล่าวคือพวกไขมันหรือน้ำมันจะถูกอกแบบให้ลอยอยู่ที่ผิวน้ำ น้ำเสียจะถูกระบายออกอีกด้านหนึ่งของบ่อคักไขมัน โดยการวางท่อให้ต่ำกว่าระดับผิวน้ำในบ่อคักไขมัน จะมีเฉพาะน้ำเสียนั้นที่สามารรถไหลผ่านไป ตามเส้นท่อได้ ส่วนไขมันหรือน้ำมันนั้นจะลอยอยู่ที่ผิวน้ำเสมอ และจะถูกคักและติดค้างอยู่ในบ่อคัก เมื่อสะสมจนมีปริมาณมากพอจึงจะคักออกไปทิ้งหรือนำไปกำจัด โดยวิธีเหมาะสมต่อไป (รุจิรา วิไลรัตน์, 2545)

จํารูญ ยาสมุท (2527) ได้กล่าวถึงหลักการในการจัดการกับน้ำเสียขั้นปฐมภูมิว่า เป็นการกำจัดน้ำเสียขั้นต้น เป็นขั้นเตรียมการเพื่อปรับสภาพของน้ำเสียให้อยู่ในสภาวะที่เหมาะสมต่อการกำจัดขั้นสูงต่อไป โดยการแยกเอาสิ่งสกปรกต่างๆที่สามารถแยกออกได้ง่ายออกจากน้ำเสียก่อน โดยอาศัยวิธีการง่ายๆ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะอาศัยวิธีหรือกระบวนการกำจัดน้ำเสียโดยวิธีทางกายภาพเป็นสำคัญ เพราะเป็นวิธีที่ทำได้ง่าย และค่าใช้จ่ายถูก สามารถทำได้หลายวิธี โดยการแยกเอาไขมันออกน้ำโดยการใช้น้ำมัน หรือการใส่ตาข่าย หรือตะแกรงคักเอาเศษวัสดุหรือของแข็งต่างๆออกจากน้ำเสีย การแยกเอาหิน ทราย กรวด ตะกอนหนักออกไปก่อนโดยใช้น้ำมันตะกอน

ภาคภูมิ องค์สุริยานนท์ (2544) ได้กล่าวถึงรางระบายน้ำภายในตลาดนั้นควรเป็นระบบเปิด ทำด้วยวัสดุถาวร เรียบ มีความลาดเอียง ระบายน้ำได้สะดวก โดยลักษณะของรางระบายน้ำอาจสร้างเป็นรูปตัวยู และมีตะแกรงปิดที่สามารถเปิดได้ง่ายเพื่อสะดวกต่อตรวจสอบ และการทำความสะอาด ทางระบายน้ำควรทำด้วยวัสดุถาวร เรียบ เช่น คอนกรีต ฯลฯ

2.2.5 สิ่งปฏิกูล

สิ่งปฏิกูลหรือสิ่งขับถ่าย เช่น อุจจาระ ปัสสาวะ อาเจียน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เชื้อโรคปนอยู่ด้วย โดยเฉพาะอุจจาระซึ่งทางสาธารณสุขนั้นได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากในอุจจาระมีเชื้อโรคปนเปื้อนอยู่มากมายหลายชนิด และอุจจาระที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่นั้นอาจปนเปื้อนมากับพื้นดิน อาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ ฯลฯ ซึ่งมีโอกาสติดต่อเข้าสู่คนได้อยู่ตลอดเวลา โดยอาจจะปะปนเข้ามาในอาหารและน้ำดื่ม หรืออุจจาระอาจปนเปื้อนได้ตามพื้นดินทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงวันและอาจมีโอกาเข้าสู่คนได้ เชื้อโรคที่ติดต่อกันทางอุจจาระมีหลายชนิด เช่น อหิวาตกโรค โรคบิด ไทฟอยด์ ฯลฯ ซึ่งโรคต่างๆเหล่านี้เป็นโรคที่อาจทำให้คนนั้นเสียชีวิตได้เป็นจำนวนมาก

ประเทศไทยเป็นประเทศเมืองร้อนและง่ายต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรคได้ง่าย จึงต้องสมควรมีการป้องกันและหาวิธีกำจัดอย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังเช่นภายในบริเวณตลาดนั้นประกอบไปด้วยกิจกรรมทางการค้า ทั้งการซื้อขาย การขนส่งสินค้า กิจกรรมเหล่านี้ประกอบไปด้วยทั้งผู้ขายของในตลาด และผู้ซื้อหรือบริโภครให้สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนนั้นย่อมเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ดังเช่น การจัดให้มีห้องส้วมภายในบริเวณตลาดเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่ประชาชนจำเป็นต้องใช้ เพื่อความสะดวกสบายแก่ผู้ขายของภายในตลาด และผู้ที่มาใช้บริการหรือผู้ซื้อ ดังนั้นห้องส้วม หรือที่ถ่ายปัสสาวะและอุจจาระจึงจำเป็นต้องมีภายในบริเวณตลาด ต้องสะอาดและถูกสุขลักษณะ มิฉะนั้นแล้วสิ่งปฏิกูลเหล่านั้นอาจส่งกลิ่นเหม็นทำความรำคาญแก่ประชาชนที่รวมทั้งผู้ซื้อ และผู้ขายอีกด้วย การจัดการกับสิ่งปฏิกูลในห้องส้วมนั้นมีดังนี้

จําริญ ยาสมุทรและเฉลิมชาติ แจ่มจรรยา (2532) ได้กล่าวว่า การจัดให้มีห้องส้วมนั้นควรให้มีปริมาณเพียงพอ และต้องให้สะอาดถูกหลักสุขาภิบาล ควรมีประตูชนิดปิดเปิดได้เอง ประตูไม่ควรเปิดตรงไปสู่ห้องปรุงอาหารหรือห้องเก็บอาหาร ภายในห้องส้วมจะต้องระมัดระวังรักษาความสะอาดอยู่เสมอ อย่าปล่อยให้มียุงกลิ่นเหม็นหรือมีแมลงวันไต่ตอม ภายในห้องส้วมควรจัดให้มีระบายอากาศที่ดี และมีแสงสว่างเพียงพอ และควรมีป้ายปิดประกาศเตือนเกี่ยวกับการล้างมือให้สะอาดก่อนออกจากห้องส้วมทุกครั้ง ติดกับห้องส้วม ควรจัดให้มีอ่างล้างมือกระจก พร้อมทั้งอุปกรณ์ในการทำความสะอาดให้เพียงพออยู่เสมอ เช่น สบู่ ผงซักฟอก ผ้าเช็ดมือ เป็นต้น ถ้าเป็นไปได้ให้เจ้าของร้านอาหารจัดแยกประเภทของส้วม โดยแบ่งแยกประเภทสำหรับชาย และหญิงไว้ต่างหากไม่ให้ปะปนกัน

การก่อสร้างห้องส้วมของตลาดในการจัดสถานที่ตั้งควรให้อยู่ในบริเวณที่ไกลจากแผงของผู้ขายและอยู่ภายนอกตัวอาคาร ไม่ปนเปื้อนกับท่อน้ำคั้นน้ำใช้ ดังที่ภาควิชาอนามัยสุริยานนท์ (2544) ได้กล่าวถึงห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะควรจัดตั้งให้อยู่ในที่ที่เหมาะสมนอกบริเวณแผงขายสินค้า และมีระบบการขับเคลื่อนอุจจาระและปัสสาวะลงสู่ที่เก็บกัก ซึ่งจะต้องป้องกันสัตว์ และแมลงพาหะนำโรคได้ และไม่ปนเปื้อนแหล่งน้ำธรรมชาติและน้ำใต้ดินทุกชั้นตอน อีกทั้งยังควรจัดให้มีกระดาษชำระ หรือน้ำชำระให้เพียงพอสำหรับห้องส้วมทุกห้อง และจัดให้มีการทำความสะอาดอยู่เป็นประจำทุกวัน

จําริญ ยาสมุทร (2527) ได้กล่าวถึง การพิจารณาเลือกสถานที่ตั้งของส้วมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะอาจทำให้แบคทีเรียเคลื่อนที่ไปสู่แหล่งน้ำคั้นน้ำได้ กล่าวคือจะต้องไม่ทำให้น้ำผิวดินและน้ำใต้ดินสกปรก ซึ่งมีหลักในการพิจารณาพอสรุปได้ดังนี้

1. ระยะทางระหว่างส้วมกับแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ จำเป็นจะต้องอยู่ในระยะทางที่ปลอดภัย มีขื่อนำมาพิจารณาประกอบหลายประการคือ ความลาดเอียงพื้นดินและน้ำใต้ดิน หลุมส้วมควรอยู่ทางด้านใต้ของทางลาดของเนินดิน และอยู่ทางใต้ระดับของบ่อน้ำมีระยะทางห่างจากแหล่งน้ำอย่างน้อย 100 ฟุต ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้อาจเนื่องจากหาสถานที่ตั้งของส้วมที่เหมาะสมกว่านี้ไม่ได้ หรืออาจเนื่องจากมีเนื้อที่จำกัด ระยะห่างจากแหล่งน้ำอย่างน้อยควรจะห่าง 15 เมตร หรือ 50 ฟุต

2. ความลึกของหลุมส้วมมีส่วนสำคัญทำให้สิ่งโสโครกซึมถึงระดับน้ำใต้ดินได้ ดังนั้นก้นหลุมของส้วมซึมควรอยู่สูงกว่าระดับน้ำใต้ดิน อย่างน้อย 3 เมตร ส่วนส้วมหลุมธรรมดา ซึ่งไม่ใช้น้ำขับเคลื่อนอาจให้ก้นหลุมอยู่สูงกว่าระดับน้ำใต้ดินอย่างน้อย 1.5 เมตรก็ได้

3. ลักษณะของพื้นดิน บริเวณที่เป็นหินปูน หรือดินที่มีรอยแตกแยกจะต้องพิจารณาเป็นพิเศษก่อนที่จะสร้างส้วมใกล้กับแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ เพราะความสกปรกอาจเกิดขึ้นได้ โดยผ่านรอยแยกหรือความพรุนของดินซึ่งไม่สามารถกรองได้ดีตามธรรมชาติ นอกจากนั้นยังมีสิ่ง ที่ควรนำมาพิจารณาอีกหลายอย่าง เช่น ควรเป็นที่แห้ง ระบายน้ำได้ดี น้ำท่วมไม่ถึง รวมถึงตลอดถึงที่ตั้งของส้วมควรอยู่ใต้ทิศทางลม เพื่อป้องกันกลิ่นที่จะพัดพาเข้ามาสู่บ้านที่อยู่อาศัยต่างๆและยังรวมถึงตลาดอีกด้วย

2.2.6 สัตว์และแมลงพาหะนำโรค

แมลงนำโรค คือ แมลงที่ทำให้คนได้รับเชื้อโรค โดยการกัดหรือต่อย ทำให้เกิดความเจ็บปวดและรำคาญ แมลงมีหลายชนิดที่เป็นพาหะนำโรคมายังคน ที่เห็นโดยทั่วไป ได้แก่ แมลงวัน ยุง แมลงสาบ เหา ตัวเลือด ไรหนู เป็นต้น อีกทั้งยังรวมทั้งสุนัข แมว หนู ซึ่งจัดได้ว่าเป็นสัตว์นำโรคเช่นเดียวกัน

สัตว์และแมลงพาหะนำโรค โดยทั่วไปจะอาศัยอยู่ตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและตามสถานที่การค้าอย่าง เช่น ตลาดสด ซึ่งเป็นแหล่งสินค้าและอาหารนานาชนิด จึงเป็นสถานที่ที่สัตว์และแมลงเหล่านี้ชอบอาศัยอยู่และคอยกัดกินสินค้าและอาหารต่างๆ ภายในตลาดสดมีเศษขยะหรือเศษอาหารเป็นจำนวนมากในการประกอบกิจกรรมทางการค้าในแต่ละวัน เช่น จากการใช้ขยะมูลฝอยไม่หมด และเกิดจากการเก็บอาหารและอุปกรณ์ภาชนะต่างๆ ในการขายไว้ได้แหวงหรือไม่มีกรเก็บไว้ในที่ที่มิดชิด จึงทำให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหนูและแมลงสาบ ซึ่งเป็นพาหะนำโรคอาจปนเปื้อนมาในอาหารมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ได้

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการป้องกันและควบคุมสัตว์และแมลงพาหะนำโรค เพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ และทำให้ตลาดสดเป็นตลาดสดที่น่าซื้อ

ถูกสุขลักษณะมีอาหารที่สะอาดปลอดภัย จำรูญ ยาสมุทร (2527) ได้กล่าวถึงการควบคุมสัตว์และแมลงพาหะนำโรคต่างๆสรุปได้ดังนี้

1. การควบคุมแมลงวัน แมลงวันมีหลายชนิด แต่ที่เราพบเห็นโดยส่วนใหญ่ก็คือแมลงวันบ้าน (House fly) ซึ่งเป็นแมลงวันที่พบเห็นมากที่สุดและเป็นพาหะนำเชื้อโรคมาสู่คน การนำโรคโดยที่แมลงวันเหล่านี้ไปกินไปตอม หรือวางไข่บนอุจจาระหรือของบูดเน่า เชื้อโรคก็จะติดตามปาก ขา และปีก แม้กระทั่งลำตัวหรือกินเข้าไป เมื่อมันไปไต่ตอมหรือกินอาหารของคนก็จะตำรอกน้ำจาก proboscis ที่เรียกว่า “vomit drop” ก็จะทำให้อาหารนั้นติดเชื้อโรคโรคนำโดยแมลงวัน เช่น ไทฟอยด์ ไข้พาราไทฟอยด์ บิด ท้องร่วง อหิวาตกโรค และพยาธิลำไส้ชนิดต่างๆ การนำโรคของแมลงวันโดยวิธีนี้ เรียกว่า วิธีกลไก (mechanical)

วิธีการควบคุมแมลงวัน การควบคุมแมลงวันควรดำเนินการทั้งชุมชน เพราะการควบคุมในแต่ละบ้าน หรือในแต่ละสถานที่มักจะไม่ค่อยได้ผล ก่อนที่จะทำการควบคุมจะต้องทำการสำรวจหาแหล่งเพาะพันธุ์ของมันก่อน ตลอดจนความหนาแน่นของแมลงวันด้วย เพื่อให้รู้อาณาเขตที่ต้องการดำเนินการและวิธีการที่เหมาะสมที่จะใช้ สำหรับวิธีการควบคุมนั้นอาศัยหลักใหญ่ๆ 3 ประการ คือ

1. การปรับปรุงสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม
2. การทำลายตัวอ่อนของแมลงวัน
3. การทำลายตัวแก่

2. การควบคุมยุง ยุงที่พบและรู้จักกันในโลกนี้มีอยู่ประมาณ 100 กว่าชนิด แต่ก็พอจะแบ่งออกเป็นพวกใหญ่ๆ ได้เพียง 3-4 ชนิด ซึ่งทำความรำคาญและเป็นพาหะนำโรคมาสู่มนุษย์โดยการดูดเลือด ในขณะที่ดูดเลือดก็จะตำรอกน้ำลายพาเอาเชื้อโรคเข้าสู่กระแสโลหิตของคนได้ โรคที่นำโดยยุง เช่น ไข้มาลาเรีย ไข้เลือดออก ไข้เหลือง ไข้สมองอักเสบ และโรคเท้าช้าง เป็นต้น

วิธีการควบคุมยุง

1. การควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ เป็นวิธีการที่ใช้ได้ถาวร เพราะยังไม่สามารถวางไข่ได้ หรือวางไข่แล้วไข่นั้นไม่สามารถเจริญเป็นตัวยุงได้ เพราะไม่มีน้ำ ไข่ก็จะแห้งฝ่อไปเอง โดยการปรับปรุงสภาพสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม เช่น

- 1.1 การระบายน้ำ โดยการระบายน้ำที่ขังอยู่ โดยการขุดร่องระบาย

น้ำ

- 1.2 การถมที่ เพื่อทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของยุง

1.3 การให้สุขศึกษาแก่ประชาชน เพื่อที่จะได้ร่วมกันกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ของยุง เช่น ไม้ทิ้งภายนอก กระจังหรือยางรถยนต์ และต้องคอยตรวจตราอ่าง ตุ่มน้ำเป็นประจำ

2 การควบคุมตัวลูกน้ำและตัวโม่ง

2.1 โดยวิธีการระบายน้ำออกจากที่ที่มีลูกน้ำอยู่ หรือถมที่ลุ่มน้ำขังจะทำให้ลูกน้ำตาย

2.2 ดูแลลำน้ำ เนื่องจากยุงจะไม่วางไข่ในน้ำที่ไหลแรง ดังนั้นจึงต้องคอยดูแลอย่าให้มีสิ่งกีดขวางหรือขยะมูลฝอยกีดขวางทางน้ำ

2.3 ดูแลแอ่งน้ำบริเวณชายฝั่งที่ไม่สามารถระบายน้ำออกได้ อย่าให้มีพีชน้ำเกิดขึ้น

2.4 การใช้สารเคมีฆ่าลูกน้ำ โดยการใช้ น้ำมัน สารหนูเขียว ยาฆ่าลูกน้ำ

2.5 การใช้ปลากินลูกน้ำ

3. การควบคุมยุง ทำได้โดยการป้องกันไม่ให้ยุงกัด โดยใช้มุ้งลวด มุ้ง เสื้อกันหนาวๆ หรือทากันยุง สำหรับฆ่าตัวยุงนั้นทำได้โดยการพ่นยาฆ่าแมลง

4. การควบคุมแมลงสาบ แมลงสาบมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนเราจนแทบจะแยกกันไม่ออก โดยจะออกจากที่ซ่อนมาหาอาหารในเวลากลางคืน จะกินอาหารทุกชนิดโดยเฉพาะอาหารจำพวกแป้ง แม้แต่เสื้อผ้าและกระดาษ ดังนั้นจึงต้องหาวิธีป้องกันและควบคุม ซึ่งมีวิธีการควบคุมแมลงสาบดังนี้

วิธีการควบคุมแมลงสาบ

1. กำจัดเศษอาหารในถังขยะที่มีฝาปิดมิดชิด และเก็บอาหารให้เรียบร้อย เพื่อป้องกันมิให้เป็นอาหารของแมลงสาบได้

2. ใช้ยาฆ่าแมลงสาบ

3. การรม โดยการใช้โซเดียมไซยาไนด์

4. การใช้ยาเบื่อ

5. การใช้กับดัก

6. กำจัดแคปซูลไข่แมลงสาบ

5. การควบคุมหนู ตามปกติหนูไม่ใช่ตัวทำให้เกิดโรคกับคนโดยตรง แต่หมัดหรือเห็บที่เป็นปรสิตบนตัวหนูเป็นตัวนำโรคมายังคน หมัดหนูนำโรคที่สำคัญ คือ กาฬโรค และไข้รากสาดใหญ่

วิธีการควบคุมหนู

1. โดยการปรับปรุงสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม เช่น
 - 1.1 ก่อสร้างอาคารบ้านเรือนในลักษณะป้องกันไม่ให้หนูเข้าไปในตัวอาคารได้
 - 1.2 ปิดช่องต่างๆให้เรียบร้อย
 - 1.3 เก็บและกำจัดมูลฝอยให้ถูกหลักสุขาภิบาล
2. การกำจัดหนู
 - 2.1 การใช้กับดัก
 - 2.2 การใช้อาหารเบื่อ
 - 2.3 การรม โดยการใช้อีทาลูธไซยาไนด์
 - 2.4 การใช้สัตว์อื่นทำลาย โดยการนำสัตว์ที่กินหนูเป็นอาหาร เช่น แมว สุนัข
 - 2.5 การต่อสู้กันระหว่างหนูต่างชนิดกัน
 - 2.6 การรณรงค์เพื่อทำลายหนูในชุมชน ซึ่งดำเนินการโดยเทศบาล หรือ ผู้นำชุมชน

จําริญ ยาสมุทร และเฉลิมชาติ แจ่มจรรยา (2532) ได้กล่าวถึงวิธีการกำจัด สัตว์และพาหะนำโรค ดังนี้

1. การกำจัดแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์นำโรค โดยจัดครัว และบริเวณที่ใช้เป็นที่รับประทานอาหารให้เรียบร้อยและสะดวกต่อการทำความสะอาด
2. การกำจัดแหล่งอาหาร ด้วยการเก็บเศษอาหารให้หมด มีถังขยะสำหรับใส่เศษอาหาร และนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี
3. การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์นำโรคกระทำโดยการทำความสะอาดพื้นที่ไม่ให้มีซอกมุมหรือมีชั้นเตี้ยกว่า 12 นิ้ว เพราะหนูอาจมาทำรังแพร่ลูกหลาน หมั่นตรวจดูเก็บ แคลปซูลของไข่แมลงสาบที่มีลักษณะเหมือนเมล็ดถั่วสีน้ำตาลไปทำลายเสียให้หมด จัดทำหลุมซึม สำหรับน้ำโสโครก กำจัดขยะโดยวิธีฝังหรือเผา แหล่งเพาะพันธุ์ใดที่มีหนอน แมลงวัน ก็ใช้ปูนขาวโรยทับทำลายให้หมดสิ้น
4. การกำจัดตัวแก่ โดยทำให้แมลงวันตายใช้ขางไม้หรือกาวดัก แมลงสาบใช้ขวดใส่เหยื่อดัก ตีตัวแก่ให้ตาย หนูใช้กับดัก และอาจใช้อาหารเบื่อ ยาพิษฆ่า ตามควรแก่กรณีด้วยความระมัดระวัง

2.2.7 การทำความสะอาดตลาด

ตลาดในทุกวันเปิดทำการนั้นมีกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นมากมายภายในตลาดทั้งการขนส่งสินค้า การซื้อขายสินค้าและอาหาร การประกอบและปรุงอาหาร กิจกรรมต่างๆเหล่านี้ก่อให้เกิดเศษขยะ สิ่งปฏิกูลมากมายที่ตกอยู่ตามพื้น และคราบสิ่งสกปรกต่างๆที่ติดอยู่ตามร้าน/แผงของผู้ขาย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทำความสะอาด หลักการในการทำความสะอาด มีรายละเอียดดังนี้

ภาคภูมิ อองค์สุรียานนท์ (2544) ได้กล่าวถึงหลักการในการล้างทำความสะอาด ตลาด มีดังนี้

1. จัดให้มีการทำความสะอาดอยู่เป็นประจำทุกวัน โดยอาจแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบโดยผู้ขายของรับผิดชอบบริเวณแผงของตนเอง และส่วนพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน เช่น ที่ขนถ่ายสินค้า ที่จอดรถ ก็จัดหาผู้รับผิดชอบต่างหาก
2. กำหนดให้มีการล้างตลาดตามหลักสุขาภิบาลอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ปิดตลาด โดยขอความร่วมมือจากผู้ขายของทุกแผงในตลาดมาร่วมกันล้างตลาด และอาจจะขอรับการสนับสนุนจากราชการส่วนท้องถิ่นในการล้างตลาดที่ถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งการล้างตลาดตามหลักสุขาภิบาลมีขั้นตอนดังนี้
 - 2.1 กวาดหยากไย่ หรือเศษสิ่งสกปรกที่ติดบนเพดาน ฝาผนัง โคมไฟ พัดลม
 - 2.2 ทำความสะอาดแผง และรางระบายน้ำเสีย กวาดเศษขยะไปรวมทิ้งไว้ในบริเวณที่พักขยะหรือในที่ที่จัดไว้ รวมทั้งกำจัดแมลง และสัตว์นำโรคที่อาศัยอยู่ภายในบริเวณตลาด
 - 2.3 บนแผงหรือพื้นที่ที่มีคราบไขมันจับใช้น้ำยาทำความสะอาดที่มีฤทธิ์ในการทำลายไขมัน เช่น ด่าง ผงซักฟอก ฯลฯ ราดบนพื้นหรือแผง และใช้แปรงลวดช่วยขัดถูเพื่อขจัดคราบไขมัน
 - 2.4 ใช้น้ำสะอาดฉีดล้างบนแผง ทางเดิน ฝาผนัง เพื่อชะล้างสิ่งสกปรก และน้ำยาทำความสะอาดให้หมด และกวาดล้างลงสู่รางระบายน้ำเสีย
 - 2.5 ใช้น้ำผสมผงปูนคลอรีนใส่ลงในฝักบัวรดน้ำ และรดบริเวณแผง ทางเดิน รางระบายน้ำให้ทั่ว ปลดปล่อยทิ้งไว้เพื่อให้คลอรีนฆ่าเชื้อโรค และกำจัดกลิ่นส่วนบริเวณที่มีกลิ่นคาว ให้ใช้น้ำส้มสายชูราดบริเวณที่มีกลิ่นคาวเพื่อกำจัดกลิ่น
 - 2.6 บริเวณห้องน้ำ ห้องส้วม อ่างล้างมือ ที่ปัสสาวะ และก๊อกน้ำ สาธารณะที่ใช้ในตลาดต้องล้างทำความสะอาดโดยน้ำยาทำความสะอาด และล้างด้วยน้ำสะอาด

2.7 บริเวณที่พักขยะต้องเก็บรวบรวมขยะไปกำจัดให้หมด แล้วล้างทำความสะอาด และทำการฆ่าเชื้อ

พัฒน์ สุจันงค์ (2526) กล่าวถึง การล้างทำความสะอาดตลาดว่า ควรจะต้องมีการจัดให้คนงานดูแลรักษาความสะอาดอยู่ตลอดเวลา และจะต้องทำความสะอาดตามที่เจ้าหน้าที่รับผิดชอบเสมอ โดยการมีล้างตลาดเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม

2.2.8 สุขลักษณะของผู้ขาย

ภาคภูมิ องค์กรสุรียานนท์ (2544) ได้กล่าวถึงสุขลักษณะส่วนบุคคลของผู้ขายที่ถูกต้อง สุขลักษณะ ควรมีลักษณะดังนี้

1. ควรมีสภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อ หรือเป็นโรคที่สังคมรังเกียจ หรือไม่เป็นพาหะนำโรคติดต่อ ซึ่งได้แก่ อหิวาตกโรค ไข้ไทฟอยด์ โรคบิด ไข้สวกไส ไข้หัด โรคทางทุม โรคเรื้อน โรคผิวหนังที่น่ารังเกียจ และโรคไวรัสตับอักเสบบี
2. ในระหว่างการขาย ผู้ขายต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ผู้ขายที่ขายสินค้าประเภทอาหารต้องสวมเสื้อมีแขน ผูกผ้ากันเปื้อนสีขาว ใส่หมวกหรือเน็ตคลุมผม ต้องตัดเล็บมือให้สั้นอยู่เสมอ ล้างมือให้สะอาดก่อนที่จะปรุงอาหาร ไม่พุดคุย ไอ จามรดอาหาร เวลาชิมอาหารในขณะที่ปรุงต้องตักใส่ถ้วยหรือช้อนชิมต่างหาก
3. ผู้ขายต้องผ่านการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งในกรณีที่พบว่าผู้ขายของในตลาดมีอาการท้องเสีย มีไข้ อาเจียน ตัวเหลืองตาเหลือง หรือเจ็บคอร่วมอยู่ด้วยพร้อมกับการมีไข้ แต่เจ้าพนักงานสาธารณสุขสามารถกำหนดให้ผู้ขายในตลาดไปตรวจสุขภาพเป็นกรณีพิเศษได้

นอกจากการปฏิบัติให้ถูกต้องสุขลักษณะส่วนบุคคล ผู้ขายในตลาดควรจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องสุขลักษณะแล้ว ในการใช้กรรมวิธี การจำหน่าย ทำ ประกอบ ปรุง เก็บหรือสะสมอาหารหรือสินค้าอื่น การรักษาความสะอาดของภาชนะน้ำใช้และของใช้ต่างๆอีกด้วย โดยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะและประเภทสินค้าที่นำมาจำหน่ายจะต้องเป็นสินค้าที่มีคุณภาพดี สะอาดและปลอดภัย และเป็นสินค้าที่ไม่ผิดกฎหมาย เช่น สินค้าหนีภาษี เนื้อสัตว์ป่า ยาเสพติด เป็นต้น
2. มีการจัดเก็บที่เหมาะสม เช่น อาหารสดที่เน่าเสียได้ง่ายจะต้องมีการจัดเก็บให้อยู่ในอุณหภูมิที่เหมาะสม

3. การจำหน่ายอาหารปรุงสำเร็จ ต้องใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ปกปิดอาหาร เพื่อป้องกันการปนเปื้อน และรักษาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ปกปิดนั้นให้สะอาดและใช้การได้คืออยู่เสมอ

4. แผงขายสินค้าที่มีการทำ ประกอบ ปรุงอาหารต้องจัดวางให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นสัดส่วน ไม่ปนกับสินค้าประเภทอื่น กรณีใช้ความร้อนในการปรุง ต้องมีการติดตั้งพัดลมดูดอากาศหรือมีปล่องระบายความร้อนที่เกิดจากการปรุงอาหาร

5. เครื่องมือ เครื่องใช้ และภาชนะต่างๆ ที่ใช้ต้องมีการล้างและเก็บที่ ถูกต้อง ทั้งก่อนและหลังการใช้งาน

กล่าวสรุปได้ว่า ในการดำเนินงานกิจการของตลาดของเจ้าของตลาดและผู้ขาย จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนให้ถูกต้องตามกฎหมายและถูกสุขลักษณะ ในเรื่องของการจัดตั้งตลาด สุขลักษณะทั่วไปภายในตลาด การจัดการขยะมูลฝอย การจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ การจัดการน้ำเสีย การจัดการสิ่งปฏิกูล การจัดการสัตว์และแมลงพาหะนำโรค การรักษาความสะอาดภายในตลาด สุขลักษณะของผู้ขาย เพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่ยังต้องอาศัยตลาดสดเป็นปัจจัยสำคัญในการอุปโภคและบริโภค

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

ในการดำรงชีวิตของมนุษย์เราได้อาศัยสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แต่เมื่อประชากรมนุษย์ได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน มนุษย์จึงจำเป็นต้องดัดแปลงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของตน มนุษย์จึงพยายามที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ได้เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความอยู่รอดของตน เนื่องจากมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัว มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ภายนอกซึ่งเป็นที่ปรากฏตามธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์ทำขึ้น เช่น ภาชนะ เครื่องเรือน อาคาร ถนน ชุมชนหรือเมือง สภาพแวดล้อมทางอุทกวิทยา แสงสว่าง ระดับเสียงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ฯลฯ และสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ พืชพันธุ์ต่างๆ แม่น้ำ ลำธาร ภูมิประเทศ ฯลฯ ตลอดจนภูมิอากาศ เพราะฉะนั้นมนุษย์ไม่อาจอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคม มนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกันอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ มนุษย์มีความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มสังคมที่เป็นองค์กรหรือสถาบัน ตามบทบาทหน้าที่และโครงสร้างทางสังคม นอกจากนี้มนุษย์ยังต้องสัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นนามธรรมอันได้แก่ ระบบคุณค่าที่ยึดถือ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมของกลุ่มสังคม ข่าวสาร ความรู้ ความคิด ตลอดจนความรู้สึก

และทัศนคติต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นของตัวเองหรือของคนอื่นก็ตาม สิ่งที่เป็นนามธรรมนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเป็นไปตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้ มนุษย์ไม่มีความจำเป็นต้องเกิดการเรียนรู้ใหม่หรือเกิดการคาดคะเนใหม่ในพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นทุกครั้งไป (วิลลิสทรี ทรายงกูร, 2541)

Kurt Lewin (1951) ได้กล่าวว่า พฤติกรรม (Behavior) เป็นผลร่วมกันขององค์ประกอบ 2 ประการ คือ ลักษณะนิสัยของบุคคล (Person) และลักษณะสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น (Environment) หรือเขียนเป็นสูตรได้ว่า

$$B = f(P, E)$$

จากสูตรนี้นักจิตวิทยาต่างได้ให้ความหมายสิ่งแวดล้อมในแง่ต่างๆกัน

แนวคิดแรก ซึ่งมีทัศนคติที่สอดคล้องกันมากที่สุดคือมองสิ่งแวดล้อมในแง่ของตัวแปรเกี่ยวกับสภาวะทางภูมิศาสตร์ และตัวแปรเกี่ยวกับลมฟ้า อากาศ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติโดยทั่วไป ตัวแปรเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศเหล่านี้มีลักษณะแตกต่างกันไปตามส่วนต่างๆในโลก

แนวคิดประการที่สอง มองสิ่งแวดล้อมในแง่ที่เป็นตัวแปรด้านสถาปัตยกรรมหรือการออกแบบทางกายภาพ (Physical design) นั่นคือ มนุษย์เราเป็นผู้สร้างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพด้านต่างๆ มหานครใหญ่ๆ ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้า โรงแรม โรงเรียน อาคารบ้านพัก ตลอดจนการตกแต่งภายในบ้านและสำนักงาน ล้วนแต่เป็นตัวอย่างของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์เราสร้างขึ้นทั้งสิ้น

แนวคิดอื่นๆนั้น อาจจะมองสิ่งแวดล้อมโดยเน้นถึงความสำคัญด้านจิตวิทยามากกว่า อาทิเช่น พิจารณาถึงลักษณะด้านต่างๆขององค์การหรือสถาบัน ทั้งในแง่ของลักษณะโครงสร้างทางกายภาพของตัวอาคาร (ขนาดและสัดส่วนต่อจำนวนบุคลากร) รวมไปถึงลักษณะของผู้ที่ทำงานในสถานทีนั้นๆ (อาทิเช่น อายุเฉลี่ย ระดับการศึกษา และตัวแปรอื่นๆ) ซึ่งเมื่อพิจารณาตามแนวคิดนี้จะพบว่า ลักษณะสิ่งแวดล้อมระหว่างโรงเรียนและโรงงานมี “บรรยากาศ” แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดไม่ว่าเราจะคำนึงถึงลักษณะความแตกต่างในการออกแบบสิ่งก่อสร้างสถานทีนั้นหรือลักษณะโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมหรือไม่ก็ตาม (พิศมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และคณะ, 2525) ส่วนวิลลิสทรี ทรายงกูร (2541) ได้ให้ความหมายสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้หมายถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพียงแต่เพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

และตัวกำหนดทางด้านมนุษย์ (P) หมายถึงอิทธิพลต่างๆทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นของบุคคลเองหรือที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลทางสังคม และวัฒนธรรมส่วนตัวกำหนดทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ (E) นั้น หมายถึงอิทธิพลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมกายภาพที่ผ่านการรับรู้หรือที่เป็นประสบการณ์ของบุคคล ไม่ใช่สภาพแวดล้อมที่ปรากฏอยู่จริง

ดังนั้นพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์กันดังที่ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมว่าเป็นผลที่เกิดจากปฏิกิริยาของอินทรีย์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของอินทรีย์ที่ได้จากการมีปฏิริยากับสิ่งแวดล้อมนั้นจะมีผลตามมาในรูปแบบทั้งที่สังเกตได้ด้วยบุคคลอื่นและที่สังเกตไม่ได้ แต่สามารถวินิจฉัยว่ามีหรือไม่มีโดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางด้านจิตวิทยา พฤติกรรมที่คนแสดงต่อสิ่งแวดล้อมนั้นย่อมเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นและสามารถสังเกตได้ วัฒนา จันทระเสน (2539) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมที่คนแสดงออกต่อสิ่งแวดล้อมมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. พฤติกรรมที่แสดงถึงการกระทำ เช่น การบำรุงรักษา การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การตัดแปลง การสร้างขึ้นมาใหม่ การควบคุม การประหยัด การใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และให้มีเหลือใช้ในอนาคดด้วย พฤติกรรมเหล่านี้จัดเป็นพฤติกรรมควบคุม การอนุรักษ์ และการทำลายสิ่งแวดล้อม

2. พฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึก ความรัก ความผูกพันห่วงแหน เมตตาสงสารในรูปแบบพฤติกรรมการเลี้ยงดูเอาใจใส่พืชและสัตว์ การซาบซึ้งในความงามของศิลปะและธรรมชาติ เป็นต้น พฤติกรรมนี้จัดเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

3. พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อ เช่น การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเชื่อในผีนางงามไม้ การเชื่อในรุกขเทวดาประจำต้นไม้ใหญ่ เป็นต้น พฤติกรรมประเภทนี้ จัดว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ

จากแนวความคิดดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของผู้ขายนั้น มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายในตลาดสด เนื่องจากผู้ขายได้อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมตลาดสด ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้ขายใช้ในการประกอบอาชีพเป็นกิจวัตรประจำวัน ดังนั้นตลาดซึ่งมีสถานะเป็นสิ่งแวดล้อมทางภายนอกที่มีส่วนในกำหนดพฤติกรรมของผู้ขาย การกระทำที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมการค้าของผู้ขายมีผลต่อสภาพแวดล้อมภายในตลาดสด ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วอาจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปเป็นแบบเดิมตามอิทธิพลของสังคมจากประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม เมื่อใดสภาพแวดล้อมเป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรมของผู้ขาย มีความไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้น จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เช่น สถานที่ตั้งร้านค้าของตนคับแคบวางสินค้าไม่พอ จึงต้อง

เปลี่ยนพฤติกรรมโดยการนำโต๊ะหรือวางสินค้ากับพื้น ซึ่งทำให้เกิดขวางทางเดินภายในตลาดวางสินค้าขายภายในตลาดลึกเกินไปทำให้ผู้มาใช้บริการเข้าไปไม่ถึง จึงต้องวางขายบนทางเท้าบริเวณด้านหน้าตลาด เป็นต้น ในกรณีที่ไมอาจปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมได้ ผู้ขายจะทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อาจเป็นการปรับตัวทางสังคม และวัฒนธรรม เช่น ถ้าไม่มีการต่อเติมหรือจัดการเพิ่มพื้นที่ให้แก่ผู้ขายได้วางสินค้าเพิ่มมากขึ้น อาจมีการเลียนแบบจากบุคคลอื่นที่ได้กระทำอยู่ก่อน และไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ เกิดขึ้น ทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายนอก ก่อให้เกิดเป็นปัญหาสภาพแวดล้อมภายในตลาดสด

ในส่วนของพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของเจ้าของตลาดนั้นเป็นส่วนของการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดทั้งหมด ในการบริหารกิจการตลาดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในเรื่องของการจัดแบ่งพื้นที่ให้แก่ผู้ขาย การรักษาความสะอาดภายในตลาดสด การจัดการขยะมูลฝอย การจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ การจัดการน้ำเสีย การจัดการสิ่งปฏิกูล การป้องกันสัตว์และแมลงพาหะนำโรค ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดที่เจ้าของตลาดมีความสัมพันธ์เชิงพฤติกรรมในการควบคุม ดูแลกิจการตลาด รวมทั้งการออกกฎข้อบังคับในสังคมตลาดให้แก่ผู้ขาย ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบุคคลและด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเจ้าของตลาดและผู้ขายจึงมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมไม่ว่าการกระทำใดๆ ของเจ้าของตลาดและผู้ขาย ได้แสดงพฤติกรรมออกมา ย่อมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดเปลี่ยนแปลงไป

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 กรกฎาคม 2524

“ความรับผิดชอบดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีประเด็นสำคัญอยู่ 3 ข้อ ข้อแรกจะต้องระวังตั้งใจใช้กำลังเพื่อสร้างประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว ให้ได้ทั้งประโยชน์ตน ทั้งประโยชน์ส่วนรวม พร้อมกันนั้นก็จะต้องคอยป้องกันและแก้ไขอยู่ตลอดเวลา มิให้ความเสียหายเกิดขึ้น และข้อสามซึ่งเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่งจะต้องพยายามสร้างเสริมกำลังนั้นให้หนักแน่นมั่นคง และทวีขึ้นซึ่งมีทางทำได้หลายทาง ทางที่เหมาะสมอย่างหนึ่งก็โดยพยายามทำประโยชน์ เสียสละเพื่อผู้อื่นและส่วนรวมให้มากขึ้น การปฏิบัติงานด้วยความเสียสละอย่างนั้น ยิ่งกระทำมากเท่าใด จะช่วยให้เกิดความสามารถและความเชี่ยวชาญขึ้นเท่านั้น ทั้งเมื่อเคยชินกับการประพฤติปฏิบัติความดีแล้ว

ก็จะสามารถป้องกันความชั่วและความเสื่อมเสียทั้งปวง ได้อย่างดีที่สุดด้วย จึงขอให้บัณฑิตทั้งปวงนำไปพิจารณาใคร่ครวญดูให้เห็นชัด เพื่อประโยชน์ในกาลภายหน้าของตนๆ....”

อภิญา จรูญพร (2515) ได้อธิบายว่าเป็นหน้าที่หรือข้อผูกพันของเอกบุคคลหรือกลุ่มของเอกบุคคลที่จะแสดงออกตามหน้าที่ หรือตามงานที่ได้รับมอบหมายไว้ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของวีรนาถ มานะกิจ และพรณี ประเสริฐวงษ์ (2519) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบเป็นเรื่องของพันธะ (obligation) ที่จะต้องปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้รับมอบหมายให้ล่วงไปได้ด้วยดี เช่นเดียวกันกับศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2538) ได้สรุปเกี่ยวกับความรับผิดชอบดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อกิจกรรมการทำงาน
2. ข้อผูกมัดที่จะกระทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย
3. หน้าที่ต้องกระทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย
4. ภาระที่ต้องกระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามตำแหน่ง

นอกจากนี้ความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องพร้อมกับการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความตระหนักและมีจิตสำนึก ดังที่สมพงศ์ ตีระพัฒน์ (2517) ได้กล่าวถึงความรู้สึกรับผิดชอบว่า ความรู้สึกรับผิดชอบของบุคคลจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อเคยผ่านการฝึกอบรมในด้านระเบียบ วินัย ทำให้มีความเคารพในกฎเกณฑ์ มีความละเอียดรอบคอบพึ่งตนเอง สามารถบังคับตนเองได้ และได้มีการจัดกลุ่มพฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึกรับผิดชอบไว้ 7 กลุ่ม ดังนี้

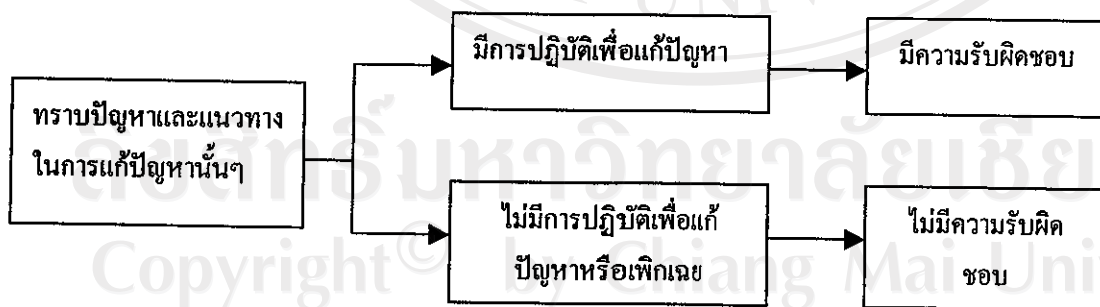
1. ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ
2. กล้าเผชิญความจริง
3. รักษาสิทธิและหน้าที่ของตน
4. ปฏิบัติตามระเบียบโดยเคร่งครัด
5. คอยติดตามผลงานเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น
6. มีความซื่อสัตย์ไว้ใจได้
7. รักษาทรัพย์สินสมบัติส่วนรวมเหมือนของตนเอง

วุฒิชัย จ่านงค์ (2522) ได้กล่าวไว้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึง เป็นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในพันธะหน้าที่ที่ตนปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายมา และความรับผิดชอบจะต้องมีการควบคุมตนเองอยู่ตลอดเวลาแม้ในที่ลับตาคน ดังที่กาญจนา หาสิตพันธ์

(2510) ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้สึกที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองอยู่มาก คนที่มีความรับผิดชอบ แม้จะอยู่ในที่ลับตาผู้อื่นก็จะไม่กระทำผิด

ระพีศักดิ์ มาลัยรุ่งสกุล (2543) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาและพัฒนาเครื่องชี้วัดทางสังคมในการจัดการน้ำเสียของร้านอาหารในเขตเทศบาลเมืองลำปางนั้น ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเองที่เจ้าของร้านอาหารดูแลรักษาความสะอาดภายในร้านอาหารของตนเองเป็นหลัก และความรับผิดชอบต่อสังคมที่เจ้าของร้านอาหารเห็นว่า สิ่งที่ทำนั้นจะต้องคำนึงถึงผลเสียที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมของส่วนรวมที่ตนเองอาศัยอยู่ การที่เจ้าของร้านอาหารจะมีความรับผิดชอบได้นั้น เจ้าของร้านอาหารจะต้องแสดงออกหรือมีการปฏิบัติเป็นประจำ จึงจะถือได้ว่าเจ้าของร้านอาหารนั้นมีความรับผิดชอบได้ และความรับผิดชอบนั้นเกิดจากความคิดของตัวเจ้าของร้านเอง ที่เจ้าของร้านอาหารแต่ละร้านจะแสดงความรับผิดชอบต่อออกมาตามความรู้สึกว่าสิ่งที่กระทำลงไป เป็นสิ่งที่ผ่านกรกลั่นกรองจากข้อมูลที่เจ้าของร้านอาหารมีอยู่ และยินดีรับผิดชอบผลแห่งการกระทำนั้น

ความรับผิดชอบต่อเจ้าของร้านอาหารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของร้านอาหารได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับทางเลือกที่จะนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์แล้วนำไปปฏิบัติจนเป็นกิจวัตรประจำวัน ในความรับผิดชอบต่อเจ้าของร้านอาหารในการจัดการน้ำเสียนั้น หากเจ้าของร้านอาหารมีการรับทราบข้อมูล และทางเลือกเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสีย แล้วนำไปปฏิบัติเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา จึงจะถือได้ว่าเจ้าของร้านอาหารมีความรับผิดชอบ หากเจ้าของร้านอาหารได้มีการรับทราบข้อมูล แต่ไม่มีการปฏิบัติในกิจกรรมนั้น แสดงว่าเจ้าของร้านอาหารไม่มีความรับผิดชอบต่อจากข้อมูลดังกล่าวระพีศักดิ์ยังได้สรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบภายในตลาดนั้นจะต้องมองในประเด็นของเจ้าของตลาดและผู้ขายซึ่งเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางการค้าภายในตลาดสดเป็นประจำ กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายในตลาด จึงเป็นหน้าที่ที่เจ้าของตลาดจะต้องมีความรับผิดชอบไม่เฉพาะต่อกิจการของคนเท่านั้น แต่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เพื่อตลาดสดจะได้มีอาหารที่ปลอดภัยจำหน่ายแก่ผู้บริโภค และยังเป็นตลาดที่น่าซื้อที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ซึ่งในความรับผิดชอบนั้นจะต้องไม่เพียงแต่การสร้างความรู้สึกรู้เท่าเท่านั้น หากจะต้องมีการนำความรู้ที่ถูกต้องมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยการนำมาปฏิบัติเพื่อปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วนั้นให้มีความสมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุด ซึ่งอาจจะต้องมีปัจจัยในหลายด้านประกอบกันเป็นสิ่งที่เจ้าของตลาดและผู้ขาย จะต้องให้ความร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตลาดสดในประเทศไทยโดยภาพรวมส่วนใหญ่ ยังไม่ค่อยได้มาตรฐานตามเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุข ยังคงประสบกับปัญหาต่างๆมากมาย เช่น ปัญหากลิ่นเหม็นจากปฏิกูลต่างๆ น้ำท่วมขังเนื่องจากพื้นของตลาดชำรุด ขยะมูลฝอยเกลื่อนกลาดไม่น่าดู เป็นต้น ซึ่งจัดได้ว่าปัญหาต่างๆเหล่านี้ เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อมภายในตลาดและขยายแผ่กว้างไปสู่ชุมชน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพและอนามัยของผู้บริโภคก่อให้เกิด โรคระบาด และโรคติดต่อทางเดินอาหาร บั่นทอนชีวิตของประชาชน เกิดเป็นปัญหาทางด้านสุขภาพและสังคมมากมาย ในปัจจุบันตลาดสดยังคงเป็นสถานที่สำคัญสำหรับผู้บริโภค เพื่อการอุปโภคและบริโภคอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อให้เห็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่องตลาดสด ทางผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากผลงานการวิจัยในอดีต สรุปได้ดังนี้

เพชร จงก้าโชค(2528) ได้ศึกษาเรื่องตลาดอาหารสดในกรุงเทพมหานคร ในประเด็นของประวัติและพัฒนาการของตลาดสดในกรุงเทพมหานคร พฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขาย และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อการทิ้งช่วงในการไปจ่ายตลาดของผู้ซื้อและที่มีต่อกำไรในแต่ละวันของผู้ขายข้อมูลต่างๆเก็บรวบรวมจากผู้ซื้อในตลาดขายปลีกใกล้บ้าน ในตลาดนัด ในตลาดขายส่ง และใน Supermarket จำนวน 698 ราย, 260 ราย, 62 ราย, และ 130 ราย ตามลำดับ และผู้ขายในตลาดขายปลีกใกล้บ้าน ในตลาดนัด ในตลาดขายส่ง จำนวน 352 ราย, 196 ราย, 28 ราย, ตามลำดับ โดยกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบถามจุด ซึ่งถามเกี่ยวกับ Socio-economic variable และ economic variable พบว่า

1. ตลาดอาหารสดใน กทม. เป็นธุรกิจภายในครอบครัวใช้แรงงานจากสมาชิกในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ผู้ขายส่วนใหญ่เป็นหญิงย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดในภาคกลาง ใช้เครดิตจากตลาดการเงินนอกระบบ และชำระเงินค่าสินค้าแก่เจ้าของสินค้าด้วยเงินสด (โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ขายในตลาดนัด) ทำสัญญาเช่าแผงในรูปแบบ Midium Term (มากกว่า 1 ปี) ใช้ราคาขายส่งบวกกำไรเป็นราคาขายขั้นสุดท้าย รองลงมาคือ ราคาควบคุมโดยเฉพาะผู้ขายเนื้อสัตว์ มักจะแก้ปัญหาของขายเหลือโดยการโยนทิ้งไปโดยเฉพาะสินค้าที่เน่าเปื่อยได้ง่าย และเหตุผลสำคัญที่สุดในการเลือกตลาดขายสินค้า คือ เหตุผลทางธุรกิจ (มีลูกค้าติดตลาดมาก) รองลงมาคือ ระยะทางระหว่างบ้านกับตลาด

2. ผู้ซื้อส่วนใหญ่ในตลาดขายปลีกใกล้บ้านมักจะเป็นหญิงมีการศึกษาดำและมีรายได้ต่ำ มีอาชีพแม่บ้านหรือค้าขาย เดินไป/กลับตลาด จ่ายตลาดวันละ 1 ครั้ง และคนยิ่งจนยิ่งไปจ่ายตลาดบ่อย ส่วนปัจจัยสำคัญที่ลูกค้าเลือกซื้อที่มีเจ้าประจำคือ ผู้ขายซื้อตรงในด้านราคาและคุณภาพ รองลงมาคือ รู้จักกันมาก่อน และลูกค้าส่วนมากที่สุดจะซื้อเนื้อสัตว์จากเจ้าประจำ ส่วนเหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้ซื้อเลือกตลาดใดเป็นตลาดที่จะไปซื้อสินค้า คือ ตลาดที่อยู่ใกล้บ้าน แต่ในตลาดผู้ที่มีรายได้ปานกลาง ตลาดอยู่ใกล้ที่ทำงานสำคัญกว่าตลาดอยู่ใกล้บ้านนอกจากนี้ เหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้ซื้อเลือกซื้อสินค้าจากแผงนั้นคือ สินค้ามีคุณภาพดี รองลงมาคือ ผู้ขายซื้อตรงในด้านราคา และคุณภาพ

3. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไป/กลับตลาด รายได้ของครอบครัว และการมีผู้ยื่นมีอิทธิพลในการกำหนดการทิ้งช่วงในการไปจ่ายตลาดของผู้ซื้อในตลาดขายปลีกใกล้บ้าน ในทิศทางเดียวกันแต่จำนวนสมาชิกในครอบครัว มีอิทธิพลในการกำหนดการทิ้งช่วงในการไปจ่ายตลาดของผู้ซื้อในตลาดขายปลีกใกล้บ้านในทิศทางตรงกันข้าม โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ขึ้นไป นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัว และรายได้ของครอบครัวมีอิทธิพลในการกำหนดการทิ้งช่วงในการไปจ่ายตลาดของผู้ซื้อในตลาดขายส่งในทิศทางเดียวกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ขึ้นไป ส่วนเงินลงทุนซื้อสินค้าในแต่ละวัน การที่เขาขายผลไม่เมื่อเทียบกับการที่เขาขายเนื้อสัตว์ ผู้ขายเป็นหญิงมีอิทธิพลในการกำหนดอัตรากำไรในแต่ละวันของผู้ขายในตลาดขายส่งในทิศทางตรงกันข้าม แต่การที่เขาเช่าแผงมาใช้เครดิตของตัวเองมีอิทธิพลในการกำหนดอัตรากำไรในแต่ละวันของผู้ขายในตลาดขายส่งในทิศทางเดียวกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ขึ้นไป

สรุปได้ว่าจากผลการศึกษาของ เพชรี จงกำโชค เป็นการศึกษาตลาดสดในเชิงเศรษฐศาสตร์ ได้วิเคราะห์ถึงระบบการซื้อขายสินค้าภายในตลาดสด และวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายในด้านปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งทำให้มองเห็นเพียงแค่ตลาดสดในเชิงอุปสงค์และ

ว/กน

๑๘๑.๑

เลขหมู่.....๙๗๖๕๔๓๒๑.....

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อุปทาน อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ตลาดสดในเชิงเศรษฐศาสตร์ และในส่วนของพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายในความต้องการซื้อและความต้องการขายสินค้านั้น สามารถนำมาอธิบายการจัดการสิ่งแวดล้อมในตลาดสด ในประเด็นของการจัดวางสินค้าของผู้ขาย ซึ่งรายได้จากการขายสินค้าอาจมีผลต่อของผู้ขาย ทำให้การจัดวางสินค้ามีลักษณะที่แตกต่างกัน อาจมีผลต่อสภาพทางเดินภายในตลาด ซึ่งมีผลต่อสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสดได้เช่นกัน

ชนทิตรา ไทยพยัคฆ์ (2543) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องโครงสร้างตลาดอาหารสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ในประเด็นของ วิวัฒนาการของตลาดสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ศึกษาพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายในตลาดอาหารสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขาย และศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในตลาดอาหารสดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า

1. รูปแบบตลาดสดมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม คือ ในอดีตมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าฟุ่มเฟือยหรือสินค้าที่ไม่สามารถผลิตได้เองในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ แต่เนื่องจากในอดีตสินค้าที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะผลิตได้เองในครัวเรือน ดังนั้นจึงทำให้สินค้าที่ซื้อขายกันมีน้อยชนิด และไม่ได้ซื้อขายกันตลอดทั้งวัน สถานที่ซื้อขายกันจะเป็นที่โล่งที่อยู่ข้างวัด และจะมีระบบการซื้อขายแบบตั้งของแลกเปลี่ยนของ ต่อมารูปแบบของตลาดสดเปลี่ยนไปคือ มีสิ่งของที่นำมาขายมากขึ้น มีการซื้อขายกันตลอดทั้งวัน และย้ายสถานที่มาเป็นริมถนนหรือบริเวณทำน่านอกจากนี้เริ่มมีสิ่งปลูกสร้างเพื่อใช้เป็นที่สำหรับซื้อขาย โดยเริ่มจากอาคารชั้นเดียวต่อมาพัฒนาเป็นอาคาร 2-3 ชั้นอย่างในปัจจุบัน การซื้อขายแลกเปลี่ยนใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน

2. จากการศึกษาพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายพบว่า ผู้ขายส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ระหว่าง 31-40 ปี เป็นแรงงานที่ไม่มีทักษะ ระดับการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา และมีที่พักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผู้ขายส่วนใหญ่จะขายสินค้าเองโดยไม่มีลูกจ้าง สินค้าที่นำมาขายจะไปหาซื้อมาจากตลาด แหล่งผลิต หรือผลิตเอง สินค้าที่ซื้อมาจะซื้อมาแค่พอขายในแต่ละวัน เนื่องจากสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่เน่าเสียง่าย ด้านผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงเช่นเดียวกัน โดยอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยผู้ซื้อจะมาตลาดทุกวันเพราะต้องการความสะดวกของอาหาร โดยส่วนใหญ่แล้วจะมาซื้อของตอนเย็นหลังเลิกงาน

3. จากการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้ขายและผู้ซื้อ พบว่าปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้ขาย คือ ใกล้เคียงที่พักอาศัย และรองลงมาคือ ตลาดตั้งอยู่ในที่ชุมชนใหญ่ และค่าเช่าแพง ซึ่งผู้ขายส่วนใหญ่คิดว่าที่เดิมที่ค้าขายอยู่เสียค่าเช่าเหมาะสมแล้ว จึงไม่คิดที่จะย้ายไปตลาดอื่น ทางด้านผู้ซื้อปัจจัยแรกที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้ซื้อ คือ สถานที่ตลาดที่ไป

เลือกซื้อสินค้าอยู่ใกล้ที่พักอาศัย และตลาดที่เป็นเส้นทางผ่านประจำ ปัจจัยรองลงมา คือที่จอดรถ แต่ผู้ซื้อส่วนใหญ่จะใช้รถจักรยานยนต์มาซื้อสินค้าเนื่องจากหาที่จอดรถง่าย แต่อย่างไรก็ตามทั้งผู้ซื้อและผู้ขายเห็นว่าราคาสินค้าไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขาย เนื่องจากสินค้าในแต่ละตลาดไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้นผู้ซื้อจึงนิยมซื้อสินค้าในตลาดที่คุ้นเคยมากกว่าเพื่อที่สามารถต่อรองราคาได้

4. จากการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่ามีปัญหาคือ ที่จอดรถมีไม่เพียงพอ และความสะอาดและรางระบายน้ำยังไม่ดีควรปรับปรุง ส่วนเรื่องอื่นๆ เช่น ขนาดของตลาด จำนวนผู้ขาย ความหลากหลายของสินค้า ทำเลที่ตั้งดีอยู่แล้ว

สรุปได้ว่าจากผลการศึกษาของ ชนทิตรา ไทยพยัคฆ์ เป็นการศึกษาตลาดสดเชิงเศรษฐศาสตร์เช่นเดียวกับ เพชรี จงกำโศก อย่างไรก็ตามสามารถนำประเด็นของการศึกษาวิวัฒนาการของตลาดสด นำมาอธิบายการพัฒนาของตลาดซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจทำให้เป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตลาดสดรวมทั้งตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้ขายและผู้ซื้อ ซึ่งสามารถนำมาอธิบายการเกิดพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสด

นวรรตน์ นพหิรัญ (2540) ศึกษาเรื่องชีวิตแม่ค้า : บทบาทเศรษฐกิจและครอบครัวในบริบทการค้า มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นรูปแบบแห่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงที่เป็นแม่ค้าในตลาดสดภายในสังคมเมือง คือตลาดวงเวียนใหญ่ เนื่องจากเป็นตลาดที่มีพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงและมีความหลากหลายของการประกอบการค้าของแม่ค้า และจากการศึกษาตลาดวงเวียนใหญ่พบว่า มีความแตกต่างระหว่างแม่ค้า 2 กลุ่มคือ แม่ค้าที่มีแผงภายในอาคารตลาดและกลุ่มแม่ค้าหาบเร่แผงลอยภายนอกตลาด กลุ่มแม่ค้าที่ประกอบการค้าภายในตลาด ได้แก่แม่ค้าผู้ที่เช่าแผงภายในอาคารโรงเรือนที่มีหลังคา สำหรับกันแดด กันฝน โดยมีแผงขายอาหารสดอยู่ภายในตลาด ที่ได้รับการปลูกสร้างเพื่อทำกิจการจากเจ้าของที่ดินส่วนบุคคล โดยตลาดทั้ง 4 ตลาดในปัจจุบัน มีผู้ที่เป็นเจ้าของตลาดกับเจ้าของที่ดินส่วนบุคคลเป็นบุคคลเดียวกัน โดยที่สภาพการค้าแบบตลาดสดคงเหลืออยู่เพียง 2 ตลาด คือ ตลาดวงเวียนใหญ่ตอนใต้และตลาดเงินวิจิตร ส่วนกลุ่มแม่ค้าที่ประกอบการค้าภายนอกตลาด ได้แก่แม่ค้าที่ทำการค้าหาบเร่แผงลอยขายอาหารสดในบริเวณทางเท้าเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังรวมถึงแม่ค้าที่ไม่ได้ทำการเช่าแผงขายสินค้าจากเจ้าของตลาด แต่ได้เข้าไปขายสินค้าภายในตลาดโดยไม่ได้รับการอนุญาต

แม่ค้าที่มีแผงภายในตลาดและแม่ค้าภายนอกตลาดมีความแตกต่างกันในเรื่องไขหลายประการ ได้แก่ความแตกต่างของพื้นที่ในการประกอบการ, ฐานะทางเศรษฐกิจและขนาดกิจการทางการค้า, ช่วงเวลาในการประกอบการค้า, ประเภทสินค้ากับแม่ค้า, ลักษณะทางชาติพันธุ์ของ

แม่ค้า, การใช้แรงงานของแม่ค้าในตลาด, และมีเงื่อนไขที่เป็นลักษณะร่วมในหลายประการ ได้แก่ การศึกษาของแม่ค้า อายุทางการค้า เหตุผลในการเข้าสู่อาชีพแม่ค้า เป็นต้น

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่แตกต่างกันในบริบทการค้าในตลาด วงเวียนใหญ่ ทำให้แม่ค้าทั้ง 2 กลุ่มมีบทบาททางเศรษฐกิจและบทบาทครอบครัวต่างกัน โดยการแสดงบทบาทเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของแม่ค้าทั้ง 2 กลุ่มในระบบการค้า ได้แก่ ลักษณะของการลงทุนซื้อขาย, วิธีการลงทุน, การขายสินค้า, การจัดการผลกำไรและวิธีการจัดการเมื่อขาดทุนของแม่ค้าทั้ง 2 กลุ่มมีวิธีการและมีกระบวนการที่แตกต่างกัน ปรากฏในการหมุนเงินนอกระบบของแม่ค้า, การเล่นเกมพนันของแม่ค้าทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งบทบาททางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของแม่ค้าทั้ง 2 กลุ่ม มีผลทำให้บทบาททางครอบครัวของแม่ค้า 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันที่สำคัญ ได้แก่ การแบ่งงานระหว่างแม่ค้ากับสามี และการใช้แรงงานภายในครอบครัว แต่ต่างก็มีแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกันระหว่างบทบาทที่ถูกแสดงที่ตลาดซึ่งเป็นบทบาททางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ และบทบาทที่ถูกแสดงที่บ้านหรือบทบาททางครอบครัวเช่นเดียวกัน โดยมีการแสดงบทบาทที่เอื้ออำนวยระหว่างบทบาทครอบครัว และบทบาททางเศรษฐกิจและบทบาททั้งสองนี้ต่างก็มีผลกระทบระหว่างกัน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าแม่ค้าตลาดสดภายในสังคมเมือง มีเงื่อนไขที่ซับซ้อนและมีความแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากกระบวนการค้าที่มีความหลากหลายซับซ้อน แม้ว่าจะอยู่ในสถานที่ประกอบการค้าในย่านเดียวกันก็ตาม โดยที่แม่ค้าทั้ง 2 กลุ่มมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันระหว่างบทบาททางเศรษฐกิจและครอบครัวแต่ต่างก็มีบทบาททางเศรษฐกิจและครอบครัวที่สัมพันธ์เช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่าผลงานการวิจัยของนวรรตน์ นพหิรัญนั้นเป็นการศึกษาในเชิงวัฒนธรรมและสังคมภายในตลาด โดยเน้นบทบาทของผู้หญิงคือแม่ค้าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลิตและการซื้อขาย ซึ่งในส่วนของของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดนั้นมีส่วนสำคัญมาก ในเรื่องของการมองเห็นภาพรวมของตลาดนั้นประกอบด้วยชุมชนชุมชนหนึ่งในด้านการเป็นย่านศูนย์กลางในการใช้สอยเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเป็นประจำ และยังสะท้อนให้เห็นถึงตลาดนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ และเป็นสถานที่ที่ประชาชนแทบทุกคนชั้นมีส่วนร่วมในการใช้สอย ดังนั้นตลาดจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และทางด้านกายภาพที่ผสมผสานกันอยู่ โดยเฉพาะในด้านทางกายภาพมีส่วนสำคัญในการชี้ให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของตลาดว่าประกอบด้วยองค์ประกอบอะไรบ้าง จึงควรให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพของตลาดเช่นกัน เพื่อจะได้เห็นมุมมองของตลาดให้กว้างออกไปในแง่ของทำเล ที่ตั้งของตลาด ซึ่งมีปัจจัยใดที่ก่อให้เกิดการจัดตั้งตลาดขึ้นภายในชุมชน และเหตุใดชุมชนทุกชุมชนจึงต้องมีการจัดตั้งตลาดขึ้นภายในชุมชน

ตลาดสดในแง่ของสิ่งแวดล้อมนั้นมีผู้ทำการศึกษาวิจัยในหลายประเด็นซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

รุจิรา วิไลรัตน์ (2545) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามเทศบัญญัติว่าด้วยการควบคุมตลาด พ.ศ. 2542 ของผู้ค้าขายในตลาดสดเขตเทศบาลเมืองพะเยา ศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้มาใช้บริการตลาดสดต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมตลาดสด และศึกษาถึงการกำกับดูแลปัญหา และอุปสรรคในการบังคับใช้เทศบัญญัติต่อผู้ค้าขาย และเจ้าของตลาดของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ศึกษาคือตลาดแม่ตำ ตลาดเฉลิมศักดิ์ และตลาดอาเขต กลุ่มตัวอย่างจำนวน 303 คน ได้แก่ผู้ค้าขาย ผู้มาใช้บริการตลาด ตลาดละ 50 คน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. การปฏิบัติตนของผู้ค้าขายในตลาดสดเขตเทศบาลเมืองพะเยาส่วนใหญ่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในเขตเทศบัญญัติเทศบาลเมืองพะเยาว่าด้วยการควบคุมตลาด พ.ศ. 2542 แต่มีในบางประเด็นที่ควรให้ความสนใจและดำเนินการแก้ไข เช่น ในเรื่องของการแยกขยะก่อนทิ้ง การกำจัดขยะในน้ำที่ใช้ชำระล้างสินค้าก่อนทิ้งลงสู่รางระบายน้ำ และในเรื่องของการวางสินค้าบนทางเท้า รวมถึงการสร้างหรือต่อเติมแผงขายสินค้า เป็นต้น

2. ผู้มาใช้บริการเห็นว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมในตลาดทั้งสามแห่งโดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง แต่หากได้รับการแก้ไขในประเด็นระบบการจัดเก็บขยะ การจัดระเบียบการวางขายสินค้าอย่างเข้มงวดมากขึ้น ก็จะทำให้ผู้มาใช้บริการได้รับความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น

3. เจ้าหน้าที่ยังขาดการควบคุมกำกับดูแลและการปฏิบัติของทั้งเจ้าของตลาดและผู้ค้าขายให้เป็นไปตามเทศบัญญัติอย่างจริงจัง ทำให้มีการปฏิบัติในบางเรื่องไม่ถูกต้อง ได้แก่ การกำกับดูแลในเรื่องการจัดการขยะ น้ำเสีย การวางจำหน่ายสินค้าบนทางเดินและการต่อเติมแผงจำหน่ายสินค้า

ศักดิ์ศรี แก้วเอี่ยม (2543) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ และการปฏิบัติของผู้ประกอบการเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ และการปฏิบัติของผู้ประกอบการ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้ และการปฏิบัติของผู้ประกอบการ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และการปฏิบัติของผู้ประกอบการ รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของผู้ประกอบการเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประเมินการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากร ซึ่งเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 185 ราย ได้ผลการ

ศึกษาดังนี้ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยของผู้ประกอบการอยู่ในระดับสูง ในขณะที่การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวก โดยมีค่าความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.5996 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยส่งเสริมกับความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย พบว่าประเภทสถานประกอบการ และรายได้ต่อเดือน มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อความรู้เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ส่วนปัจจัยทางด้านเพศ อายุ การศึกษา ระยะเวลาที่ประกอบการ จำนวนสมาชิกในสถานประกอบการ ไม่มีผลต่อความรู้ และการปฏิบัติในการกำจัดขยะมูลฝอย ส่วนประเภทสถานประกอบการ และรายได้ต่อเดือน มีผลต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มีผลต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01

สรารุช รัตนยานนท์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในตลาดนัดจตุจักร การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในตลาดนัดจตุจักร ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นในการจัดสภาพแวดล้อม รวมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในตลาดนัดจตุจักร การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากร ซึ่งเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 400 ราย ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในตลาดนัดจตุจักรในระดับปานกลาง จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยอื่นๆ พบว่า การให้คุณค่าต่อพื้นที่ที่มีผลต่อการผันแปรความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีผลต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในตลาดนัดจตุจักร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระดับการศึกษา และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มีผลต่อการผันแปรความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีผลต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในตลาดนัดจตุจักร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนที่ระดับ 0.01 ส่วนตัวแปรเพศ อายุ ระยะเวลาประกอบการ และประเภทของกิจการไม่มีผลต่อการผันแปรความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ที่มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในตลาดนัดจตุจักรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ระพีศักดิ์ มาลัยรุ่งสกุล (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการตลาดสด ตามหลักสุขาภิบาลอาหารในเขตเทศบาลนครลำปาง รูปแบบการจัดการตลาดสดตามหลัก สุขาภิบาลอาหารในเขตเทศบาลนครลำปาง เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาที่ศึกษาสำรวจลักษณะแบบ ตัดขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการตลาดสดในเขตเทศบาลนครลำปาง และศึกษา ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดสด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงตลาดสดให้ ได้มาตรฐานตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ ผู้ประกอบการ ค้าอาหารในตลาดสดจำนวน 219 คน ประชาชนผู้ใช้บริการในตลาดสดจำนวน 326 คน และ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและ เชิงปริมาณโดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ วิเคราะห์ ได้แก่ ค่า Chi-Square test ผลการศึกษา พบว่า ตลาดสดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในเขต เทศบาลนครลำปางเป็นตลาดประเภทที่ 1 ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 4 ออกตามความในพระราช บัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 มีรูปแบบการบริหารจัดการ 3 รูปแบบ คือ การบริหารจัดการ ตลาดสดโดยเทศบาล, การบริหารจัดการตลาดสดโดยเจ้าของตลาด และการบริหารจัดการตลาดสด โดยสมาคมตลาด จากการสำรวจ พบว่า ตลาดทั้งหมดไม่ได้มาตรฐานตามข้อกำหนดใน กฎกระทรวงฯ สำหรับความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตลาดสดทุกกลุ่มมีความเห็นว่า ควรมีการ ปรับปรุงสภาพตลาดสด จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการค้าและประชาชนที่ มีต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการตลาดสด พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ $P < 0.05$ ได้แก่ ความคิดเห็นในการใช้สิทธิ์ให้มีการปรับปรุงสภาพตลาดสด ความคิดเห็นในการควบคุมตลาดสดของหน่วยงานท้องถิ่น ความคิดเห็นต่อผลกระทบจากตลาดสด ที่ไม่สะอาด ความคิดเห็นในการขายสินค้าตามทางเดินในตลาดสด ความคิดเห็นในการใช้ มาตรการทางกฎหมายควบคุมตลาดสด และความคิดเห็นในประเด็นการใช้มาตรการกฎหมาย ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < 0.05$ ได้แก่ ความคิดเห็นใน การปรับปรุงสภาพตลาดสด ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการตลาดสด และความคิด เห็นต่อภาพลักษณ์ตลาดสดในอนาคต จากการศึกษาได้รูปแบบแนวทางการจัดการตลาดสดในเขต เทศบาลนครลำปาง โดยวิธีการดำเนินงานแบบผสมผสานที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันจากกลุ่มที่ เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ เจ้าของตลาดสด ผู้ประกอบการค้า และประชาชน ในการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้อย่างจริงจัง การมีส่วนร่วมของกลุ่มที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม การรวมกลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายรูปแบบสมาคม ชมรมตลาดสด และใช้สิทธิในการเรียกร ้องให้มีการปรับปรุงตลาดสด โดยใช้กระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก

ทัศนคติ และจิตสำนึก ในรูปแบบของการอบรมให้มีความรู้ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน เวทีชุมชน และรณรงค์ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดสด เพื่อให้การจัดการตลาดสด สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาคือได้อย่างครอบคลุม และสามารถลดช่องว่างในการแก้ไขปัญหาอัน จะนำไปสู่การจัดการตลาดสดที่ถูกต้องหลักสุขภาพอาหารได้อย่างยั่งยืน

ทัศนัย ประจวบมอญ (2546) ได้ศึกษาเรื่องการควบคุมกำกับดูแลในตลาดสดร่วมกับการปรับปรุงยกระดับ การสุขภาพตลาดสด : เขตเทศบาลนครขอนแก่น การควบคุมกำกับดูแลในตลาดสดร่วมกับการปรับปรุงยกระดับการสุขภาพตลาดสด : เขตเทศบาลนครขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงยกระดับมาตรฐานการสุขภาพตลาดสด และการควบคุมกำกับดูแลพื้นที่ดำเนินการประกอบด้วยตลาดสดในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 6 ตลาด คือ ตลาดเทศบาล 1 (ตลาดเก่า) ตลาดเทศบาล 2 , ตลาดเทศบาล 3 , ตลาด อ.จิริระ, ตลาดบางลำภู ตลาดใต้รุ่ง, วิธีการดำเนินงานประกอบด้วย การประสานความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ โดยมีเทศบาลนครขอนแก่นเป็นองค์กรหลัก การปรับปรุงยกระดับมาตรฐานการสุขภาพตลาดสด มีการดำเนินงานประกอบด้วย การประชุมกรรมการตลาดเจ้าของ/ผู้ดูแลตลาดสด และพนักงานรักษาความสะอาดเป็นระยะๆ เพื่อติดตามและให้ข้อคิดเห็นต่อการดำเนินงานอบรมให้ความรู้แก่กรรมการตลาด เจ้าของ/ผู้ดูแลตลาดสด และพนักงานรักษาความสะอาด การแบ่งโซนย่อยแต่ละตลาดออกเป็น 3-6 โซน เพื่อให้ผู้ประกอบการค้าในตลาดและพนักงานรักษาความสะอาดแบ่งพื้นที่ดูแลรับผิดชอบประจำโซน ประชาสัมพันธ์ด้วยเสียงตามสาย และหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ในการรณรงค์ทำความสะอาด และความเป็นระเบียบของตลาดสด ตรวจเยี่ยมแนะนำโดยคณะทำงานสำรวจตรวจให้คะแนนตามแบบมาตรฐานการสุขภาพตลาด ซึ่งปรับปรุงใหม่โดยคณะทำงาน ประกาศผลการประกวดโซนย่อยของแต่ละตลาด และประกาศผลการประกวดระหว่างตลาด ตรวจเยี่ยมแนะนำโดยคณะทำงานสำรวจตรวจให้คะแนนตามแบบมาตรฐานการสุขภาพตลาด ซึ่งปรับปรุงใหม่โดยคณะทำงาน ประกาศผลการประกวดโซนย่อยของแต่ละตลาด และประกาศผลการประกวดระหว่างตลาด พร้อมด้วยการมอบเกียรติบัตรรางวัล หลังจากมีการปรับปรุงยกระดับตลาดอย่างต่อเนื่องนาน 6 เดือน ในส่วนการควบคุมกำกับดูแลดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้ คัดเลือกอาสาสมัครกำกับดูแลจากคณะกรรมการตลาด และพนักงานรักษาความสะอาดและอบรมเป็นเวลา 1 วัน ประเมินประชากรหมู่ระยะก่อนปรับปรุง ยกระดับการสุขภาพตลาดและการวางหื้อพืษกำกับดูแลทุกตลาดๆละ 5 วัน จัดเตรียมกระบอกรวบรวมหื้อพืษให้เพียงพอ วางหื้อพืษกำกับดูแลโดยใช้หื้อพืษ 2 ชนิดสลับกันระหว่างหื้อพืษสำเร็จรูป (เจ็ดอาร์) และราอุมินผสมปลายข้าว วางหื้อพืษพร้อมกันทุกตลาดเป็นเวลาติดต่อกันนาน 3 เดือน ประเมินประชากรหมู่ระยะภายหลังการปรับปรุงยกระดับการสุขภาพตลาด และวางหื้อพืษทุกตลาดๆ

ละ 5 วัน พร้อมทั้งการประเมินการรับรู้และการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในตลาด การปรับปรุงยกระดับมาตรฐานสุขาภิบาลตลาดพบว่า ตลาดสดก่อนดำเนินการปรับปรุงมีระดับ การสุขาภิบาลอยู่ในระดับพอใช้ จำนวน 5 แห่ง คือ ตลาดเทศบาล 3 , ตลาดเทศบาล 1, ตลาด เทศบาล 2, ตลาดบางลำภู และตลาด อ.จिरะ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.07, 11.68, 14.11 , 15.70 และ 15.98 ตามลำดับ และตลาดที่อยู่ในระดับดีมีแห่งเดียวคือ ตลาดไต้รุ่ง ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.29 ส่วนระดับดีมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 25.32) และภายหลังการปรับปรุงยกระดับมาตรฐานตลาด พบว่า ตลาดสด 2 แห่งที่ยังคงอยู่ที่ระดับพอใช้ ได้แก่ ตลาดเทศบาล 1 และตลาดเทศบาล 3 ซึ่งมีค่า คะแนนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย คือ 5.21 และ 13.46 ตามลำดับ ตลาดสด 3 แห่ง ที่ยกระดับมาตรฐานขึ้น จากระดับพอใช้เป็นระดับดี ได้แก่ ตลาดเทศบาล 2, ตลาด อ.จिरะ และตลาดบางลำภู มีค่าคะแนน เฉลี่ยเท่ากับ 17.68, 17.70 และ 19.64 ตามลำดับ และตลาดที่ยกระดับจากระดับดีเป็นดีมากมี 1 แห่ง คือ ตลาดไต้รุ่ง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 25.07 คะแนน การควบคุมกำจัดหนูในตลาดสดพบว่าก่อนดำเนิน การมีประชากรหนูเกินระดับมาตรฐาน จำนวน 5 ตลาด คือ ตลาดเทศบาล 1, ตลาดเทศบาล 2, ตลาดเทศบาล 3, ตลาด อ.จिरะ และตลาดบางลำภูมีค่าเฉลี่ยประชากรหนู คือ ค่าอนันต์, ค่าอนันต์, 53 , ค่าอนันต์และค่าอนันต์ ตามลำดับ ส่วนตลาดไต้รุ่งประเมินประชากรหนูไม่ได้ (มีค่า=0) ผลการกำจัดหนูภายหลังการวางเหยื่อพิษ 3 เดือน พบว่าสามารถควบคุมปริมาณหนูให้อยู่ในระดับ ไม่เกินค่ามาตรฐาน (คำนวณค่ามาตรฐานต่อพื้นที่ทั้งหมด) จำนวน 5 ตลาด คือ ตลาดเทศบาล 2, ตลาดเทศบาล 3, ตลาด อ.จिरะ, ตลาดไต้รุ่งและตลาดบางลำภู, ค่าประชากรหนูเท่ากับ 2,4,9,1 และ 15 ตัว ตามลำดับ ส่วนตลาดเทศบาล 1 ไม่ได้ทำการสำรวจระยะหลังวางเหยื่อกำจัด จากการ ประเมินการรับรู้และการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในตลาดมีผู้ตอบคำถามทั้งหมด 80 คน จาก 6 ตลาด พบว่า ร้อยละ 83.75 มีความเห็นว่าปริมาณหนูลดจำนวนลงจนอยู่ในระดับที่ไม่เป็น ปัญหาและยังพบซากหนูตายจำนวนมาก ร้อยละ 73.75 ตอบว่าได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์ทำ ความสะอาดและกำจัดหนู จากผลการดำเนินงานสรุปได้ว่าวิธีการและขั้นตอนการปรับปรุง ยกระดับสุขาภิบาลตลาดสด และการที่กรรมการตลาด เจ้าของตลาด ผู้ประกอบการค้าในตลาด และพนักงานรักษาความสะอาด เข้ามามีส่วนร่วมจะสามารถยกระดับมาตรฐานสุขาภิบาลตลาดได้ ดีขึ้น โดยเฉพาะความสะอาดและความเป็นระเบียบ การจัดเก็บเศษอาหาร ทำให้หนูไม่มีอาหาร และที่อยู่อาศัย จึงสามารถวางเหยื่อพิษกำจัดหนูได้ผลเป็นอย่างดี รูปแบบการดำเนินงานนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตลาดแห่งอื่นๆได้ ไม่เพียงแต่จะกำจัดหนูเท่านั้น การปรับปรุง ยกระดับสุขาภิบาลตลาดสด ยังเป็นการส่งเสริมการป้องกันและควบคุมโรคระบบทางเดินอาหาร อีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานจะต้องมีการติดตามกระตุ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

เฉลิมชาติ แจ่มจรรยา (2546) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาระดับความสูงของแผงลอยจำหน่ายอาหาร ในตลาดที่มีผลต่อความปลอดภัยจากการปนเปื้อนความสกปรกจากพื้นตลาด การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสูงของแผงจำหน่ายอาหารในตลาด ที่มีผลต่อความปลอดภัยจากการปนเปื้อนความสกปรกระหว่างการจำหน่าย เพื่อกำหนดค่ามาตรฐานระดับความสูงของแผงจำหน่ายอาหารในตลาด อันจะเป็นโครงสร้างหลักของลักษณะการจำหน่ายที่จะช่วยให้อาหารที่จำหน่ายปลอดภัยจากการปนเปื้อนของความสกปรกจากพื้นตลาดได้ และจะเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องทางวิชาการ ในการกำหนดระดับความสูงของแผงลอยจำหน่ายอาหารในตลาดที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงเรื่องตลาด ตามความในพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการสุ่มตัวอย่างตลาด 6 ตลาดจาก 4 ภาค พื้นที่ตลาดเฉลี่ย 6,330 ตารางเมตร มีผู้ใช้บริการเฉลี่ย 2,113 คน/วัน จำนวนแผงเฉลี่ย 226 แผง/ตลาด เก็บข้อมูลร้อยละของรอยความสกปรก ที่กระเด็นจากพื้นติดเป็นคราบสกปรก ที่ไม้แถบกาวยซึ่งใช้วัดในระดับความสูงต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ 0-100 เซนติเมตร โดยแบ่งการวัดเป็นช่องๆช่องละ 2 เซนติเมตร คิระดับความสกปรกตามพื้นที่ต่อ 4 ตารางเซนติเมตร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่สถิติเชิงพรรณนา (Description analysis) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และวิเคราะห์ความสัมพันธ์พร้อมทำนายระดับความสูงโดยสมการถดถอย (Regression Equation) และสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance) ผลการศึกษาจากตัวอย่างการปนเปื้อนคราบสกปรกในระดับความสูงต่างๆจำนวน 230 ตัวอย่าง พบว่า รอยคราบสกปรก และระดับความสกปรกยิ่งมากเมื่ออยู่ในระดับความสูงน้อย ทั้งนี้ค่าร้อยละการปนเปื้อนเฉลี่ยเท่ากับ 28.84 ณ ระดับความสูง 50.18 เซนติเมตร ซึ่งจัดเป็นระดับความสูงต่ำสุดที่ระดับความสกปรกเริ่มน้อยกว่าค่าเฉลี่ยจำแนกตามประเภทสินค้าที่จำหน่าย พบว่า ระดับความสกปรกมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มสินค้าเมื่อระดับความสูงน้อยกว่า 70 เซนติเมตร และไม่แตกต่างกันเมื่อระดับความสูงมากกว่า 70 เซนติเมตร และยังพบว่าจำนวนรอยคราบสกปรกมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงในระดับสูงกว่าระดับความสกปรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.98$ $p=0.001$) จากการใช้สถิติวิเคราะห์โดยใช้สมการถดถอย (regression equation) ทำนายระดับความสกปรกแล้วคำนวณหาค่าระดับความสูงที่ปราศจากการปนเปื้อนคราบสกปรกพบค่าเหมาะสมที่ระดับ 60.88 เซนติเมตร โดยสรุปข้อกำหนดทางวิชาการซึ่งระบุไว้ในกฎกระทรวงเรื่องตลาดว่าการวางจำหน่ายอาหารควรจัดโครงสร้างหรือแผงสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร เป็นข้อมูลที่สามารถยืนยันได้โดยการศึกษานี้ (ค่า $R^2 = 9.5$)

จากการค้นคว้าผลงานวิจัยเกี่ยวกับตลาดสดที่ผ่านมานั้น มีการศึกษาอยู่หลายประเด็นในเรื่องเศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ส่วนในแง่ของสิ่งแวดล้อมนั้นส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวัดระดับความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมของผู้ขายในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาดสด

ในประเด็นของรูปแบบการตลาด การจัดการขยะ การกำจัดสัตว์และพาหะนำโรค โครงสร้างแผงลอย รวมทั้งข้อกีดกันต่างๆของผู้ที่มาใช้บริการตลาด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ เพื่อต้องยกระดับคุณภาพของตลาดให้ถูกสุขลักษณะตามหลักสุขาภิบาลตลาด ดังนั้นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตลาดสดจะต้องคำนึงถึงบริบทของตลาดประกอบด้วยพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม รวมทั้งข้อกำหนดของกฎหมาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved